

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXXI.

TRAVANJ 1935.

BROJ 4.

PRAVI PUT

Pred navalom toplog južnjaka uzmiće posljednji snijeg i nestaje u rastgranim krpama. Jednolična i bijela krajina naših planina, poprima malo po malo šareniji izgled, kroz bijelu podlogu probijaju sve šira i šira okanca, protkana prošlogodišnjom vegetacijom zagasito zelene boje. Jače zrake visokog sunca izmamit će naskoro na tim okopnjenim mjestima i prve glasnike proljeća. Među zamrlim biljem prva će zašutiti jagorčika rana, a uz nju i na vlažnijim mjestima naglo će izbiti blijedo modri Šafran. Za njima će slijediti i drugo rano bilje: plućnjak ljekoviti, pasji zub i šumarica jetrenka — a za koji dan evo i naše miljenice — ljubice mirisave...

Za hod u planinu ne trebaju nam više skije, pod teškom cipelom planinara ponovno će da odzvanja gola stijena planinskoga krša. Hod će biti usporen, gibanje laganije. Toplje vrijeme utjecat će na naše tijelo i usporiti će njegovo gibanje. No i tu će lagani i svježi gorski zrak da učini svoje...

Oko će planinara naći naprotiv mnogo više predmeta za svoje promatranje. Nestalo je svake jednoličnosti i jednolične igre malobrojnih crta. Krajina je oživjela, novi je život unio u nju nebrojeno novih stvari — pred planinarom se redaju raznolike i prekrasne slike kaleidoskopskom brzinom. Treba ih samo znati promatrati i uživati u njima. A to je dosta teško. Treba biti za to spreman, u duši planinara treba da se vjerno odrazuje i prima novi život, novi svijet. Pa kao što ni obična ploča bez emulzije nije podatna utjecaju svjetla, tako ni duša bez emulzije potrebnog odgoja i pripreme nije u stanju da urezuje u sebi slike svoje okoline.

Skromne su naše planine, skromne naše prilike, — rekao je jedan dobar poznavalac našeg planinarstva. Pa kad već nema naš planinar na tim skromnim planinama priliku da iskušava svoju naročitu tjelesnu vještinsku u teškom planinarenju, neka mu snaga rada i energije, što hoće uvijek da se utroši, bude upravljena u drugome smjeru, u produbljivanju svoga znanja o pojavama u prirodi, koja ga tako mnogostruko okružuje. Ograničujući se samo na hrvatske planine,

hrvatski će planinar moći da i u skromnim usponima jača svoje tijelo, a u svojim planinama da odgaja i krijepe svoju dušu u ljubavi za svoju rođenu grudu, za svoj narod. U svojim planinama treba svaki naš planinar da prođe prvu i najtežu školu, koja će mu ostaviti duboki trag kroz čitav život. Nemojmo zato hodati zatvorenih očiju kroz naše planine, nego nastojmo da svom snagom svojom upijamo svu njihovu ljepotu, sve njihove blagodati i darove, koje nam u izobilju pružaju. Približimo se njihovom životu, postanimo skromni i jednostavnji kao što je skroman i jednostavan, — ali neobično sretan i slobodan — život naših gorštaka. Neka ne bude prigovora, kako kod nas tobože nema pravog planinarstva — da je sve to još samo puki turizam. Istina je, malo je u našim pla-

Foto: Dr. H. Emili

Prvi glasnik pobjede sunca (kukurijek božićnjak)

ninama mesta, koja bi se mogla označiti teškima i na kojima bi trebalo da se iskušaju spretnosti iskusnoga alpiniste. Tješimo se, da nije ni planinarstvo samo u upotrebi užeta, penjanju strmoglavim stazama i okomitim stijenama, u izlaganju svoga života. Možda bi se to prije moglo označiti pukim natjecanjem, hazardiranjem . . . , čiji učinak ne ide uvijek u smjeru oplemenjivanja naših duševnih sposobnosti.

No daleko od toga da takovoj vrsti planinarstva, tom njegovom višem stupnju, alpinizmu, ma i najmanje okrnjimo njegovu punu vrijednost, ipak ćemo preporučiti našim planinarkama, da samo preko svoga planinarstva i nakon upoznavanja i s vladavanja svojih planina — krenu na druge, gdje u svojoj snazi neće možda ništa zaostati za drugima, daleko »iskusnijim« planinarkama.

ČABULJA PLANINA

Uz Čabulju

Što rekoh o Drežničkom kenjonu, koji silovito rastavlja Čabulju planinu od Čvrsnice, držim, da će pozornome čitatelju biti dosta, da mu dadne približno ispravnu sliku o njemu. Ostavit ćemo ga zato sada i junački se zaputiti u samu Čabulju. Poći ćemo lakšim, zaobilaznijim putem preko kamenitog mosta, koji nedaleko željezničke stanice, Drežnica Donja, veže Drežankinu lijevu obalu s desnom. Kako ga pređemo, evo golog krša. Put se kroza nj a uz brdo Gumanac odmah oštros u spinje, da kasnije pod Jelicama postane položitiji i manje zamoran. Strane, koje ovdje prolazimo, eksponirane su prema jugu i mi se tu nalazimo posred bujne krške šikare. Svi obronci u masi su pokriveni tilovinom, Peteria ramennatacea. Pogled na ovu grmastu lepirnjaču mora u proljeće, kada cvate, biti divan. Sada je već u plodu. Prošavši njome a poslije i pokraj jednog kipa evo nas u Vrdima, kraju sa par neuglednih kućica i sa nešto kulturnoga zemljишta. Tu je valjda i najsjevernije stanište mediteranca kostoline, *Celtis australis*, koje sam ja za nju pribilježio. Sjevernije nisam je poslije nigdje našao, dok je dalje prema jugu obična, osobito — kako mi je rečeno — u Raškoj gori. Iza Vrda zalazimo u Srednju Goru. Šuma je tu, kako je i razumljivo, krškoga tipa, jer još uvijek, ako se i uspijemo, idemo prema jugu. Istišu se u njoj pokraj drugih predstavnika krške šume dva javora: *crveni javor*, *Acer obtusatum* i smrdoklen, *Acer hyrcanum*, pa crnograbi, *Ostrya carpinifolia* i kukrika, *Carpinus orientalis*. Izšavši iz Srednje Gore, prolazimo malo pastirsко naselje Nugli i pomalo počinjemo savijati iz juga prama zapadu, da prošavši s južne strane Male Vlajne (1629 m.) Vilinim Poljem padnemo u Korita Poda Čabulju (837 m.). Od Nugla do Poda Čabulju teren je više manje položit, zapravo on je uvala, kojoj su sa sjevera Mala Vlajna a sa juga Vraničko Brdo (1055 m.) i Mali Vranić (925 m.). Na Vilinom Polju ugodno me iznenadilo iz narodne pjesme poznato kovilje, *Stipa pennata*, inače elemenat pontske flore, koji ovdje dolazi u krškoj, travom obrasloj kamenjari.

Disgresija.

A sada prije nego stanemo i konačimo Poda Čabuljom jedna mala disgresija. Ne znam, da li će se baš svima mojim čitateljima svidjeti moje botaničke zabilježbe u ovom prikazu. Ne znam, velim,

ali ni njima ni sebi ne mogu pomoći. Jer nisam samo turistički, da tako rečem, planinar nego i botanik. Ja na botaničke naočale gledam krajeve, kojima prolazim i tek u tom botaničkom gledanju i zapažanju nalazim dublje opravdanje mojih ekskurzija u prirodu. Neću time reći, da svi oni, koji pohađaju naše planine — a i nizine — trebaju zato od reda biti botanici. Bilo bi to absurdno. Drugo hoću.

Priznajem, da i sam goli, ekskluzivno planinski ili ini turizam pruža i daje izletniku uz tjelesnu okrepnu i mnoštvo plemenitih duševenih užitaka, ali tvrdim, da je takav turizam egoističan i sterilan. Sterilan za općenitost, za društvo, kojega je svaki turista dragocjena jedinica, sterilan za nauku, sterilan za prirodne znanosti, što posebice ističem za planinara-turistu, sterilan — recimo — za folkloru, sterilan za umjetnost, osim ako netko drži umjetničkim radom ono moderno bježanje u naokolo sa fotografskom kamerom. A ipak je na žalost danas sa većinom naših planinara-turista tako. Ne pišem ovo zato, da koga povrijedim. Bog sačuvaj! Pišem, jer me boli ova sterilitet, jer mislim, što i koliko bi mogla ova vojska naših škоловanih i inteligentnih turista, koja, tako reći, preplavljuje sve naše krajeve, pridonijeti bržemu, boljem i svestranijemu procvatu naše nauke, specijalno prirodne, ako ne drugačije a ono barem kao puki sabirači prirodnoga blaga. Prirodne i druge nauke tako su mnogostrukе, da tu ima za svakog i mjesta i posla. Uzmimo samo zoologiju i botaniku sa tolikim redovima, familijama i rodovima živih organizama pa geologiju, petrografiju i mineralogiju, sve nauke o neživoj materiji. Kolika je tu mogućnost izbora prema svačijem ukusu i sklonostima. Treba samo nešto izabrati, za nešto se svojski odlučiti i za kratko vrijeme, ako ništa drugo, imat će naučenjaci od struke i po zvanju pri ruci sakupljen jedan ogroman materijal, jedno more najraznolikijih podataka i bilježaka, koje će oni naučno obraditi. To će imati oni a vi turisti imat ćete uz drugo još najljepše i najplemenitije duševno zadovoljstvo, da ste toj izgradnji naše nauke, procvatu naše prosvjete i vi pridonijeli svoj kamečak. Veće i slade nagrade ne može vam nitko dati. A onda još i to. Budete li ovako otvorenim očima a ne kao slijepci prolazili prirodom, vi ćete ju sasvim drugačije gledati, drugim plemenitijim zanimanjem promatrati i voliti, a ona zahvalna na svakom će vam koraku spremati sve ljepše, sve veće užitke. Evo, zašto sam napisao ovu disgresiju. Neka bude rečeno i napisano na pobudu, bez ikoje zamjere!

Poda Čabuljom.

Poda Čabuljom — tako uvijek zovu ovaj kraj domaći ljudi, rođeni Hercegovci, a nikada Poda Čabuljom — dakle Poda Čabuljom

u Koritima primila nas na konak koliba Tomića, koje nas je gospodar ovamo i deprivatio iz Drežnice Donje. Tomići su u ovim krajevima brojni i njihovo obiteljsko ime nije samo dobro poznato nego i proslavljen. Iznesao ga je na glas Mijat Tomić, u narodnoj pjesmi mnogo opjevani junak i hajduk, koji je ovuda hajdukovaо, skrivajući se ponajviše u nedalekoj Vran planini (2074 m.), u kojoj još i danas jedno Mijatovo skrovište zovu Mijatova Jama a i pod Ošljarem u Čabulji jednu poljanicu Mijatova Poljanica.

Korita Poda Čabuljom i botanički su interesantna. Miješaju se u njima, i ako im je nadmorska visina 837 m, još uvijek mediteran-

Foto: Dr. R. Simonović

Stan na Čabulji

ski elementi sa krškima. Uz krške klinčiće: *Dianthus sanguineus*, krvavi klinčić i *Dianthus liburnicus*, liburnijski klinčić i uz neke druge krške tipove nalazimo tu još mediterance *Marubium candidissimum* i *Acanthus longifolius*, brozina, da spomenem samo neke, dok nas iz pukotina kamenja u Plesnu nad Koritima milo pozdravlja plava i nježna endemska hercegovačka zvončika, *Campanula hercegovina* i uz dalji Timimovac ozbiljno prati visoki, bocasti i ogromnih bodljkastih i pamučnih glava *Cirsium eriophorum*, jedna strahovito bodljkava vrst *vražjega strica*.

Iz Korita pođemo treći dan preko netom spomenetih Plesna i Timimovca sjevero-zapadno, pravcem pod Ošljarem. Na desno po strani puštamo Malu i Veliku Vlajnu, vrhunce golih i oblih glavica, ali

zato rastrgnih i litičarskih strana, na kojima naletu vjetrova i buri prkosи naš endemski bor zvan smrč, *Pinus Heldreichii* ili još drugačije *P. Leucodermis*. Ustrajnosti i otpornosti ovoga bora čovjek se doista mora diviti. Eksponiran buri smrč je svoj rast i u pravom smislu riječi jednostrani razvoj svojih grana prilagodio navali vjetrova. Na strani bure on ih je skratio a na protivnoj produžio, samo da se održi u borbi za svoju egzistenciju. Odatle neobičnost njegova izgleda na ovako burnim mjestima. U toj borbi manje otporni pojedinci s vremenom i podlježu, ugibaju, ali se smrč kao vrst ne da. Naš je to bor, naš endem, to jest bor, koji dolazi samo u nekim našim krajevima i više nigdje.

Gvozd.

Još malo, kazuje nam naš pratilac, jedan Tomić, i evo nas u Gvozdu ili, kako ovdje vole reći, Gozdu do našega gornjeg stana i do babe Ive. Gvozd je u Hercegovini toliko, koliko bukova šuma. Očekujem zato uskoro bukovu šumu. Očekujem, ali ne dočekujem. Gornji stan Tomića je tu, bača Iva je tu, ali gdje je Gvozd? Nema ga. Ostalo je od njega samo prazno ime iz onih vremena, kada su se cvuda širile guste i ugledne bukove šume. Tako mi kazuje pratilac a tako svjedoči i ono nekoliko bukovih veterana, okrenutih, oguljenih, kvrgastih, bolesnih, koje je poradi ovaca poštedita sjekira u najbližoj okolini stana. Svuda dalje, kuda se nekada zelenio Gvozd, sve je danas gola, jednolično siva kamena pustoš. Jednolična na kilometre do zdvojnosi. Posuta po veličini, boji i obliku jednoličnim kamenjem, velikim koliko su od prilike velike granitne kolne kocke u Zagrebu. Izgleda, kao da je tu neki div divovskim batom namjerice i po određenom planu porazbijao vapneno stijenje, dok ga nije usitnio u jednolične komade i onda uzeo neke divovske grablje i sve to grubo poravnao. U Hercegovini, u Crnojgori, u našem Velebitu video sam svakojakih krških oblika, ali moram priznati ovakovih nigdje. Ne div, ali zato divovske sile krškog sunca i vode, nagla izmjena krške pripeke po danu i niske temperature po noći, sa onim još nižima po zimi, stvorile su uz pomoć čovjekove sjekire ovo čudo i pokoru.

Kada smo već tu a zaobilaziti je daleko, nije druge nego junački naprijed u tu kamenu Saharu. Vuče me u nju i znatiželja botanika. Ali nigdje ništa, tek po koja travčica i iz familije glavočika stijenski staraća, *Senecio rupestris*. Jedini još on nalazi ovdje svoju egzistenciju. Teške dakako dane kuburi, ali ipak se nekako provlači. Prilagodio se svojoj kamenoj okolini, prikratio svoj struk na samih 10 centimetara a i manje i zavukao se, gdje je ne šaka nego žlica zemlje, u zgodne udubine pod kamenje, da ga

po danu od sunčane pripeke štiti njegova sjena a po noći opet ono samo brani od štetnih posljedica nagle i osjetljive hladnoće, koja se na ovakovim kamenim platojima i u ovoj visini (circa 1200 m) javlja, čim sunce zapadne.

Za kakav mali sat izbalansiramo konačno iz ovoga kamenoga mora. Slijede »d o l o v i«, obrađene vrtače, sa stanom Ivaniševića i stanom Janjića, zatim niske i više šikaraste bukove šume, da na posljetku stanemo pod Ošljarem pred stanom Frane Sušca, na rubu Mijatove Poljane. Sam Frane nije kod stana, nego njegova domaćica sa djecom. Primila nas doduše na konak u nekoj bez ognjišta vjetrovitoj drvenjari po strani, ali nekako nevoljko. Po ovim naime krajevima za ledima Čabuljina grebena kao i po onima na sjeveru Čvrsnice narod je u opće manje gostoljubiv ili možda, bolje rečeno, on teže i nepovjerljivije prima i gleda stranca nego li Hереговци s protivne strane istih planina, n. pr. u Drežničkom kenjonu ili u Divi Grabovici pod Plasom i Čvrsnicom, osobito muslimani. Ja sam u nekoliko navrata tuda prolazio i osvjedočio se, da je tako, a kazivali su mi već i prije isto i upozorili me drugi, dobri poznavaoци tih krajeva. Kako bilo, noć smo ipak nekako proveli i dan dočekali puni pouzdanja i nade. Imao je to biti dan sibireje, poradi koje sam ovamo i došao.

Promašena sibireja.

Na lijevo od Sućeva stana i Mijatove Poljane ispela se pred nama Ošljarov glavica. Po onom, što mi je bilo znano o staništu sibireje na Ošljaru, podem je tražiti po njegovim donjim stranama. Mučno veranje po stijenju i zagledavanje ovamo, onamo. Nalazim njenu rođakinju *Spiraea cana*, ali nje same nikako. Satima se ovako patim. Penjem gore, pužem dolje, ali sve uzalud, i ako ju je tu osim O. Reisera ne samo našao nego i slikao 1912. naš ponajbolji planinski fotograf Dr. R. Simonović. Konačno izmučen i razočaran napustim traženje i zadem u početni dio Tisna, kroz koje se skoro okomito ruši strmi nogostup i prečac u Drežnički kenjon. Da je Tisno usko i tjesno, kaže mu i samo ime, koje je za čudo čista ikavština u ovim čistim ijekavskim krajevima. Za pravo je ono jedna uska jaruga, duboko u teren usječen jarak, s lijeva i s desna osumljen miješanom šumom, čiju glavnu sastojinu čini obična bukva, *Fagus silvatica*. Kao nekom naknadom za promašenu sibireju nagradilo me Tisno divnim *runolistom*, *Leontopodium alpinum*, koji odavde dotada nije bio poznat. Ipak nešto, tješim se. Nalazim još nekoliko drugih rijedih biljaka, kao *Erysimum heliticum*, *Potentilla caulescens*, *Primula Columnae* ili živa (ime, koje sam prvi puta čuo za jaglac),

Androsace lactea, zatim *Gentiana lutea*, žuti srčanik, *Gentiana dinarica*, dinarski srčanik i *Amphoricarpus Neymayeri*. Kada nije bolje, vraćamo se zadowoljni i ovom žetvom preko Kršne Bukve — lucus a non lucendo, — Razdolja i Kulice Poda Čabulju u Korita, da sutradan krenem preko Raskršća na Donje Bare pod Čvrsnicom.

Od Korita dalje imam novoga pratioca. Karlu Tomića zamijenio je Mitar Ivanišević iz Bogodola. Put od Bogodola do Raskršća, skrajnje zapadne točke na izlazu iz Drežničkoga kenjona, teče nevelikim usponom skoro u ravnoj crti neprekidno na sjevero-zapad. U donjim svojim partijama od Bogodola do Bogodolskog a Gvozda pokazuje i ovdje Čabuljino prigorje i nosi sve značajke krških kamenjara i krških šikara, da tamo od Pavlove Jele i Rose Poljane (1350 m.) ustupe mjesto miješanim šumama ilirskoga višega područja, u prvom redu bukvi. Što je put bliži glavnому Čabuljinom grebenu miješana je ilirska šuma sve jača i gušća: zastaje ipak pred najvišim grebenskim vrhovima, koji su u glavnom goli i broje se u bezdrvno područje visokih ilirskih planina. Konačno evo nas i na Raskršću. Obligatni odmor. Crna kava a nekada i voda, ako je kavedžija dospio donijeti snijega iz koje daleke sniježnice. Tu smo već pod Vitrnjom (1511 m.) i ne ćemo dalje. Što je dalje nije više Čabulja nego Čvrsnica te prelazi okvir ovoga prikaza.

Kamena lavina.

Moj neuspjeh pod Ošljaram i smetao me i bolio pa se slijedeće godine 1921., prigodom druge ekskurzije na Plasu i Čvrsnicu, potužim poradi njega zaslužnom botaničkom kustosu Sarajevskoga muzeja K. Maly-u, koji me upozori na Crvene Stijene pod Vel. Vlajnom kao na drugo sibirejino stanište u Čabulji. Kako mi te godine nikako nije bilo zgodno poći i onamo, odložim to za drugi put i izvedem 1923.

Te godine pouzdanije sam se i sigurnije zaputio u Čabulju. Jedno što sam njome već prolazio i teren mi u glavnom bio poznat a drugo što će me tamo pratiti moj pratilac po Plasi i Čvrsnici, svim situacijama pa i onim najtežima dorasli i vješti Hasan Šehić iz Dive Grabovice. Odlučim, da svoju sreću u Čabulji pokušam ovoga puta sa druge strane. Ne onako kao prvi puta zaobilazno sa juga, već sa sjevera, direktno iz Drežničkoga kenjona. Dvije su mi se tu rute nadavale, kojima sam mogao jurišati na Crvene Stijene. Velim jurišati poradi nade sve strmoga uspona jedne i druge rute. Shvatljivo, ako se ima na uriu nadmorska visina Drežničkoga kenjona, kakovih 200 m i visina Crvenih Stijena 1500 m i razmak u bazi

jedne i druge visine tri kilometra od prilike. Na tri kilometra razmaka 1300 metara uspona nije malenkost. Obim rutama ishodište je most preko Drežanke kod Perutca, dalek oko 6 kilometara od Drežnice Donje, ali tako da jedna ruta zaobilazi Perutac na desno, s istoka a druga na lijevo, sa zapada. Istočna vodi koritom potoka Veja a zapadna koritom potoka Ledenica. Izaberem ovu potonju, jer su Sarajlije, ne sjećam se, da li dr. Maly ili O. Reiser, išli u svoje vrijeme koritom Veje na Crvene Stijene. Jedan i drugi potok nosi vodu samo po vremenu.

Samoga uspona detaljno neću opisivati. Iz ovoga, što sam malo čas prije izložio, svaki će se planinar lako domisliti teškoćama, koje sam morao svladati. Jedno ipak moram spomenuti: kamenu lavinu, kojoj smo, rekao bih, samo čudom izbjegli. Bilo je baš katoličko Ilinje, dakle 20. srpanj, dan preko mjere vruć i omaran. Kao na svoj imendant javio se po svom običaju sv. Ilija u bljesku, grmljavini i kratkom ali izdašnom pljusku. Poslije, kao da ništa nije bilo, najljepši dan. Sunce ponovno prigrijalo a posljedica: kamena lavina. Bila je to strašna minuta, koje nikada neću zaboraviti. Ćujemo rušenje, ali ga ne vidimo, jer se nad našim glavama izdigle u nedogled blize i strme, pošumljene strane Ledeničine vododerine, tako da ne znamo ni toga, da li se ruši s lijeva ili iz desna. Bacam brze poglede, kuda bih se sklonuo. Nikuda. Nigdje izboćine, da barem glavu spasim. Sve kao odsječeno i olizano. Bih li potrčao naprijed ili natrag? Ne znam. Uhvatila nas na nazužem i najnezgodnijem mjestu. Par strašnih, tjeskobnih trenutaka i lavina je tu. S lijeve strane. Na sreću dvadesetak koračaja iza nas. Lonljava, prasak. Na stotine kao šaka krupnih kamenih projektila tuče poput grada dno i desnu stranu Ledenice. Još po koji zakašnjeli kamen — a onda mir. Blijedi kao smrt teško odahnemo: Prošlo je. Hvala Bogu! Ne vjerujemo ipak u mir, koji je zavladao i požurimo, da što brže isprtlijamo iz opasnoga tjesnaca, jer bude li ponovno bježati, da barem vidimo i znamo, kuda ćemo.

Bolje sreće!

Šuma, kojom se sada neprekidno sve do pod same Crvene Stijene uspinjemo, jest miješana ilirska šuma višega područja, koju skoro isključivo čini bukva. Tek po koji crveni bor, *Pinus silvestris* i bijeli javor, *Acer pseudoplatanus*. Da li sam vidoj koju jelu ili koju omoriku (smreku) ne sjećam se, niti nalazim, da sam igdje pribilježio u svojim bilješkama. Kako ove ovdje, tako su i sve druge gornje padine Čabuljine od strane Drežničkoga kenjona više manje gusto ošumljene bukvom do u visinu od kakovih 1500 metara.

Od interesantnijih biljaka iz korita Ledenice spomena su vrijeđne: mediteranac *Scabiosa graminifolia* pa dalje gore kupina, *Rubus idaeus*; *Pinguicula vulgaris*; velekorijeni geranij, *Geranium macrorrhizum*; kitajbejiova živa, *Primula kitaibeliana* i još voluje uvo, *Hieracium Waldsteinii*.

Foto: Dr. R. Simonović

Sibirea croatica u Čabulji

Poslije višesatnog uspona na domaku smo Crvenim Stijenama. Već ih naziremo. Treba nam još same obići poširoko i prostrano, ali sitno i vlažno točilo, sve prekriveno gorskim žabljakom, *Ranunculus montanus*. To su vrelišta Ledenice. Malo i evo nas na rubu skoro okomitih stijena, Crvenih Stijena, koje se ruše duboko dolje u korito Veje. Kako je mjesto, na koje smo izašli, veoma eksponirano, legnem, da sigurnije i mirnije pregledam litičasti teren. Tek što sam se preko ruba nagnuo a to na dva metra baš poda mnom *Sibirea croatica* u prekrasnom grmiću. Hura! Tu je, vičem Hasanu, koji se sa mnom iskreno veseli, jer i njemu je iz moga pripovijedanja, kako sam tražio i tražim sibireju, bila već puna glava te blažene biljke, kao što će biti, bojim se, i

mojim čitateljima. Savjetujemo se, kako ćemo do nje. Nekako je nezgodno. U nedoumici obaziremo se lijevo i desno, što bi i kako bi? Drugi hora! Evo nje malo dalje i bliže rubu a i po samom rubu, ako i nije baš onako lijepa kao prvi grm. Moje je zadovoljstvo potpuno. Svrha je postignuta. *Sibirea croatica* nađena. — Za služeni odmor. Iz uprtnjače svečani banket!

Da botanički zaokružim sibirejin nalaz, valja napomenuti barem neke biljke iz njezine najbliže okoline na Crvenim Stijenama. Te su: *Dianthus integer*, *Potentilla apennina*, *Alchemilla Hoppeana*, *Rosa pendulina*, *Genista sericea*, *Athamantha Haynaldii*, *Asperula pilosa*, *Aster alpinus*, *Achillea Clavenae*, *Leontopodium alpinum* i *Hieracium villosum*. Doista krasno i ugledno subalpinsko društvo.

Riječ je starih: do tri puta Bog pomaže! Ona se ovoga puta obistinila i na meni. Nalaz sibreje na Crvenim Stijenama slijedila su još druga dva nalaza u Čvrsnici, kamo sam se odavde ponovno zaputio. Za Čvrsnicu *Sibirea croatica* nikako nije bila do tada poznata. Dakle ta dva nalaza bila su prva i nova za Čvrsnicu: prvi u Maloj Čvrsnici pod Drežanskim Jelinkom (2170 m) u Bešikama (circa 1700 m), ispod stana Filipa Merdže a drugi u Velikoj Čvrsnici (2228 m) između Razvala Donjih i Paljika, više mjesta zvanog Pakao (circa 1800 m). Pa da nisam bio te godine sretan?!

MICIKA TANODI:

VARAŽDIN

SA SKIJAMA NA RAVNOJ GORI

Doline i brežuljci oko Varaždina već su skinuli sa sebe snježni pokrivač i kao usprkos skijašima okitili se visibabama i macicama. Zato nas je malo iznenadio brzojav opskrbnika »Filicevog Doma«, da na Ravnoj Gori ima još snijega. Gledamo na dalekozor Ravnu Goru, ali nažalost opažamo samo gdjegdje koju bijelu mrlju.

To nas ipak ne smeta. Puni idealnog poleta, bez kojega nisu nikada ni planinari ni skijaši, uputila nas se na Svjećnicu u jutro vlakom grupa od 15 skijaša put Lepoglave. U Lepoglavi smo uzeli kola i odvezli se do Kamenice (5 km.), jer je odavle najzgodniji prilaz na Ravnu Goru.

Uspon je vrlo lak, vodi širokim, sada malko raskvašenim kolnim putem neprestano kroz šumu, a traje od Kamenice do vrha 2 sata. Kraj puta žubori potočić i u brojnim slapovima hrli u dolinu.

Već gazimo snijeg, a neki vezuju skije. Na »cimerplacu« kraj izvora običajni je odmor, jer sada dolazi »najstrmiji« dio puta, koji traje svega dvadeset minuta i evo nas u »Filićevom Domu«. Poslije kratkog odmora uživamo u lijepim spustovima iza kuće. Vrijeme je osobito pogodno, snijeg uistinu odličan. Alojz (opskrbnik) nas dakle nije prevario.

Zadnje sunčane zrake povukle se za bregove, a mi se povađamo njihovim primjerom i zavlačimo u blagovaonu k toploj peći. I sada nastaje prava planinarska zabava uz pratnju orkestra iz Bednje, koji se redovno svakog svetka nađe u kući. Skupili se momci iz raznih sela pod Ravnom Gorom, svaki uzeo po koji instrumenat i eto pravih zagorskih »muzikaša«. Naš Đipi snašao se kao uvijek i preuzeo mjesto dirigenta. Na sveopće zadovoljstvo orkestar je po prvi puta gotovo besprikorno izveo nekoliko »wienervalčika« i domaćih skladbi. Uz razne nazdravice, doskočice i pjesmu došla je ponoć, kada za čas zavlada domom tišina.

Nedjeljno jutro svanulo je ljepše, nego smo ga očekivali. Obzorje je čisto, bez i najmanjeg oblačka i maglice. Prošla sam sve zagorske planine i Samoborske gore, ali takovog vidika nema nigdje kao s Ravne Gore. Ravna Gora je relativno niska (683 m), ali svojim širokim obzorjem može se mjeriti i s našim najvišim planinama. Ispod nas se ustalašalo more zelenih, zagorskih humaka i slovenskih Haloza. Strmo pod nama bjelasaju se na zimskome suncu krovovi pitomih seoca, a nad njima bdije naš ponos, Trakoščan, kao začaranji dvorac nad uspavanim jezerom, a svuda ga okružuju crnogorične i bjelogorične šume.

Iznad zagorskih brežuljaka dižu se Strahinjsića i Ivančica, a između njih proviruje Sljeme. Na zapadu iza Donačke gore i Boča pomaljaju se Kamničke Alpe u snježnome ruhu. Prema sjeverozapadu otvara nam se prostrana Dravska dolina, obrubljena Pohorjem i slovenskim humcima.

Zadovoljno gledamo u ravničici Drave naš Varaždin i žao nam je, što nas ne vide svi oni, koji su nas sumnjivo gledali, kad su čuli da idemo na skijanje i još k tome na — Ravnu Goru.

Pored osobitog vidokruga ima Ravna Gora još jednu veliku prednost. Pod samim vrhom utisnuo se među visoko drveće planinarski dom, koji se sa svojim zgodnim položajem, udobnošću i opskrbom može mjeriti s najboljim planinarskim kućama čitave naše domovine. Dom je sagrađen inicijativom našeg vlog predsjednika prof. Filića. Bez njega bi Ravna Gora sigurno dugo stajala pusta i osamljena.

Sunce je »po dragomu kraju strusilo zlato«, a mi žurno kapčamo skije da iskoristimo toliko dragocjeni snijeg. Terena ima po

želji. Iza kuće, prema dolini, iskrčena je šuma u širini od 6 metara. To je mjesto za one »bolje«, koji znaju vješto izbjegći neželjenom zaletu na stolove, koji se nalaze kraj kuće i služe za ljetne zabave. A mi »slabije« odlazimo do kapelice s druge strane vrha i do stare »mežnarije«, da se nesmetani naužijemo blažih i strmijih spustova bez primjedbe: »Pazi, kak je nespretna, — ženska kak ženska!« Čist i do tada netaknuti snijeg za čas je išaran tragovima svake

Foto: M. Horvat

Ravna Gora — zimi

vrste. Naročito se na mnogim mjestima bolno uleknuo pod nenađanim pritiskom... Vika i smijeh muti šumski mir. I kao da se stoljetno drveće prenulo iz zimskog sna, osluškuje, a onda sa lakim naklonima gologa granja pozdravlja vesele i obijesne pridošlice. A kada se koji od nas zaleti nešto dalje nego smije, onda ga niska jelica pogladi bodljikavim prstićima po licu da mu ostavi ljubazni trag kao uspomenu na minule lijepe časove. Oči nas već bole od jakog svijetla, jer se snijeg cakli kao dragulji na sunčanom svijetlu. A Feb sve jače sipa svoje strijele, bocka snijeg — nastaje borba za održanje.

Izlažemo se suncu i svježemu gorskome zraku. Osjećamo se potpuno sretne. Samo planine mogu da nam pruže ovoliko zadovoljstvo.

»No, kako vam je bilo?!«, dočekuju nas na varaždinskoj stanicu naveće malodušni drugovi.

Sjajno! Snijega u izobilju, vidici prekrasni! Može vam biti žao, što ste dva tako idealna dana proveli u gradu, umjesto da ste otišli u prirodu, naužili se njezine ljepote, sunca, zraka i snijega!...

BORBA ZA HIMALAJU

Međunarodna ekspedicija na Himalaju 1934.

Po predavanju g. H. Ertla, člana ove ekspedicije, koje je održano u priredbi H. P. D. dne 6. II. 1935. u Zagrebu i prema članku istoga člana u »Der Bergsteiger«, siječanj 1935. sastavio Ivan Zorko.

Međunarodna ekspedicija od 13 članova ukrcala se je 13. travnja 1934. u Veneciji na parobrod »Concordia« sa zadaćom, da u Karakoram-Himalaji snimi film a osim toga da provede planinarska, geološka i kartografska istraživanja.

Voda ekspedicije bio je prof. G. O. Dyhrenfurth (Zürich), a članovi: njegova gospoda Hettie Dyhrenfurth, liječnik Dr. Winzeler (Zürich), Höchtl (München), Ghiglione (Turin), Roch (Genf), Belajeff (Paris), Diesel, Jarmila i A. Marton, Angst, F. v. Friedl i H. Ertl (München). S njima je zajedno putovala i njemačka ekspedicija na Nanga-Parbat, koja je tako tragično završila.

Pripreme za ekspediciju trajale su već duže vremena. Sve je trebalo da se u tancine promišli, da se nakupuje, pripremi i — otpremi. To je bio jedan od najtežih a ujedno i jedan od najvažnijih poslova ekspedicije, koji je sa nevjerojatnom energijom vodila gospoda Dyhrenfurth. Marcel Kurz oputovao je već tri tjedna unaprijed da nadzire i vodi sve pripreme u Indiji, kako bi ekspedicija mogla nesmetano da napreduje.

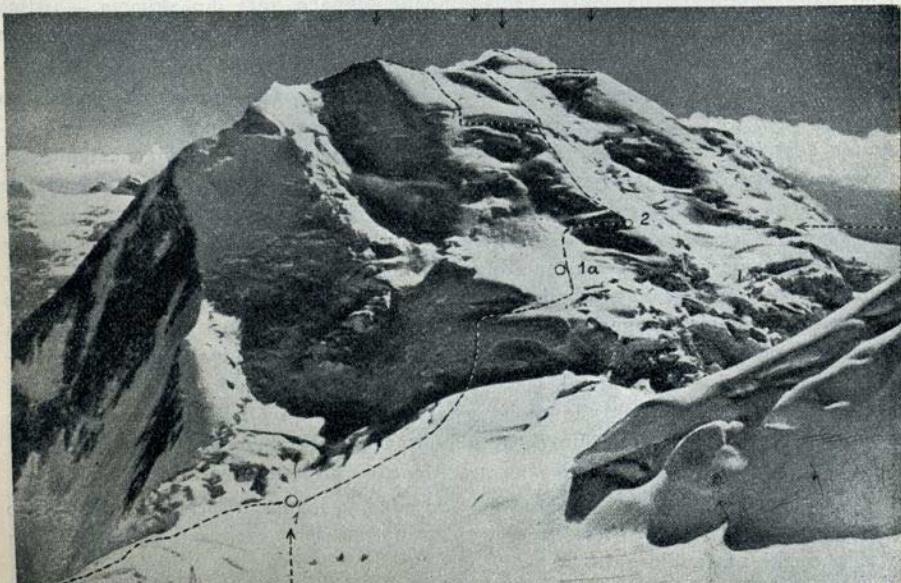
Prispjeli su sretno i na podnožje Himalaje, sve su poteškoće i zapreke bile svladane — ekspedicija je mogla nesmetano da krene prema Karakoram-Himalaji. Pored spomenutih 13 evropejaca ekspediciju je sačinjavao i oko 500 Balti-Indijaca, koji su trebali da posluže kao pomoćnici i nosači.

Započeo je i uspon, trebalo je izgrađivati logore. Pustimo neka nam to privijeda sam H. Ertl.

— — — Kada smo uredili glavni logor na početku našeg uspona, gdje je ostao jedan dio ekspedicije, pošli smo sa ostalim nosačima u visine. Drugi logor bio je brzo uređen a isto tako i treći na Baltoro-ledenuku. Prof. Dyhrenfurth preuzeo je još istog dana uređenje četvrtog logora, nakon čega smo nastavili (25. lipnja) prof. Dyhrenfurth, Roch i ja sa 14 nosača put prema Hidden Peaku (8068 m). U visini od 5300 m, a na njegovo jugoistočnoj izbočini uredili smo peti logor. Prof. Dyhrenfurth vratio se je još istog dana u donji logor, da uredi veze među pojedinim logorima a Roch i ja, obadvojica iskusni penjači po stijenama i ledenicima, prikopčali smo skije i posli do uzlaza na jugoistočnu izbočinu. Gromade naslaganog leda i snijega uzdrmale su doduše malo naše samopouzdanje, ali naviknuti na svakojake poteškoće odlučili smo ipak da nastavimo put, budući da smo ustanovili, da je uz izvjesno osiguranje put preko izbočine a time i dalje prema vrhu ipak moguć.

Rano ujutro (26. VI.), opremljeni svim potrebnim za ovakve ture, uputili smo se Roch i ja sa 6 nosača prema uzlazu. Tu smo ostavili nosače i jedan dio opreme, a nakon toga smo se zaputili u kuloare, da se kroz njih dočepamo same stijene. Nakon četirisatnog penjanja kroz led i snijeg i nakon što smo usjekli bezbroj stepenica u led, koji je mjestimice popuštao, jer je bio krhak, dovrukli smo se do malenog ledenog platoa u visini od nekih 6300 m. Za četiri sata prešli smo kroz led i snijeg oko 700 m. Stijena se diže na ovoj strani strmo u vis do 6900 m, od kuda se onda izdižu skoro okomito sami vrhovi Hidden Peaka. Na trećini puta smo se zbog poodmaklog vremena zaustavili, odložili jedan dio naše opreme u ledu izdubene jame, te se vratili sa osvjeđenjem, da je taj put do vrha Hidden Peaka, onako kako smo ga započeli, moguć. To je ujedno i naj-

3 4 5 6

Queen Mary

1 = logor 6 (6250 m)	4 = srednji vrh (7350—7450 m)
1a = pomoći logor 6a (6600 m)	5 = glavni vrh (7675—7775 m)
2 = logor 7 (6800 m)	6 = istočni vrh (7525 m)
3 = zapadni vrh (7430—7530 m)	

kraći put do vrha. Ali kad smo se vratili, izjavili su nam naši nosači, koji su u snijegu i ledu čekali na nas te nas promatrali, da nas na tome putu neće slijediti. Svo naše dokazivanje, da je put užetom osiguran i sada potpuno bez opasnosti, bilo je bez uspjeha; morali smo se teškim srcem povratiti u četvrti logor. Odavde je trebalo krenuti novim pravcem preko Conway-sedla, putem, koji je doduše nešto priјatniji, ali zato za 13 km duži, a vodi kroz divlje rastrgane ledenike i kroz visinske razlike.

Već 29. lipnja uredili smo naš novi logor — šesti — u visini od 6250 m, na Conway-sedlu. Prva noć na ovome sedlu bila je vrlo teška i to ne toliko za nas dvojicu Evropejaca koliko za nosače. Od 9 nosača 7 ih je oboljelo. Morali smo ih otpremiti u peti logor. Samo su dvojica ostala kod nas. Odredili smo im

jedan dan odmora, dok smo se Bertl i ja uputili sami naprijed, da pronađemo mjesto za sedmi logor, koji je bio predviđen na južnoj strani brdske grupe Queen Mary. Nakon pola sata hodanja po smrznutom snijegu došli smo do prve brane. Ledena stijena od 200 m visine mjestimično sa nagibom od 50° priječila je nastavak puta. Kroz četiri sata sjekli smo stepenice, osigurali ih sa 210 metara užeta, tako da su nas mogli i nosači slijediti. Daljni put do određenog mjeseta za sedmi logor nije bio više opasan. Tako je naskoro bio i taj logor uređen u visini od 6800 m. Odavle smo našim dobrim dalekozorom promatrali daljni put na Queen Mary. Još istoga dana oboljela su posljednja dva nosača, tako da smo i njih morali poslati natrag. Höcht i ja smo upotrijebili priliku, da pretražimo stijene te nam je uspjelo da riješimo jedan važan topografski problem. Kroz duži se je niz godina provlačilo pitanje, da li je moguć prelaz od Baltoro-ledenika preko Probable Saddle do Siachen-ledenika. Toga smo dana ustanovili, da je taj prelaz moguć, dapače veći dio skijama — istina ne direktno preko Conway-sedla već obilaznim putem preko jedne ledene terase na južnoj strani Queen Mary, gdje smo imali naš sedmi logor.

U večernjim satima pravili smo nacrte za naredne dane, da popravimo ono što smo kroz dva dana izgubili, kad neočekivano u noći padne novi snijeg — nakon šest tjedana prekrasnog vremena. U noći od 6. na 7. srpnja nastupio je i monsum: bura i snježna vijavica bjesnila je čitavu noć i čitavi dan. Poslije podne prevalila nam je bura kuhinjski šator. Sav provijant i kuhinjski pribor bio je za kratko vrijeme zakopan pod snijegom. Höcht i ja uredili smo pomoćnu kuhinju. Sa nevjero vatnom snagom duvao je monsum kroz čitavu noć od 7. na 8. srpnja. Svi nosači su nam oboljeli i uputili smo ih sa Ghiglionjem u donje logore. Nas dvojica iskopali smo za sebe jame u ledu i snijegu i tako preživjeli dva strašna dana u buri i snježnoj vijavici. Mokri i ozebli očekivali smo s nestrpljenjem, da se vrijeme promijeni.

Dne 13. srpnja popravilo se je vrijeme. Svuda na okolo ležalo je na metre novog snijega. Čitav dan smo čistili i popravljali put do našeg logora i spustili smo se do šestog logora po živežne namirnice i druge potrebne stvari.

17. srpnja stigli smo napokon opet do sedmog logora. Morali smo ga dakako na novo urediti. Doskora nas je opet zahvatilo snježno nevrijeme, koje je onemogućilo svaki nastavak puta.

18. srpnja primili smo od našeg vođe vijest, da zbog vrlo lošeg i beznadnog vremena obustavimo svako daljne napredovanje i da se vratimo natrag u glavni logor, kako bi se nastavila filmska snimanja, koja se moraju prvenstveno dovršiti. Ovo je bio za nas najteži udarac — samo smo se silom prilika morali pokoriti.

Do 27. srpnja obavili smo sva redovita i predviđena snimanja. Vrijeme je kao usprkos alpinistima opet okrenulo na bolje te su aparati i ljudi radili punom snagom. Toga je dana bilo ovdje filmsko snimanje završeno pa smo otpremili čitavu karavanu nizbrdice prema Tibetu na daljne snimanje. Samo alpinisti i ja kao jedini kinooperater popeli smo se na Conway-sedlo, te odlučili, da pokušamo uspon na Queen Mary prije nastupa lošeg vremena.

Dne 30. srpnja uputili smo se Höcht, prof. Dyhrenfurth, njegova supruga i ja sa 8 nosača kod dosta lošeg vremena prema našem sedmom logoru. Lavine su se neprekidno rušile lijevo i desno — trebalo je upotrijebiti najveći oprez, da bi smo pravovremeno izmakli svakoj opasnosti. U sedmom smo logoru iskopali jamu u ledu i tamo instalirali kuhinju i mesta za spavanje.

Dne 2. kolovoza, za Himalaju dosta kasno, počeli smo Höcht i ja gaziti put prema srednjem vrhu Queen Mary. Nakon dvije trećine puta morali smo se

FOTO: DR. I. HORVAT

VELEBIT – S OTOKA PAGA

radi neprekidnih lavina vratiti. Dne 3. kolovoza, kod dosta dobrog vremena, krenuli smo u 6 sati ujutro ponovno na odlučnu navalu na Queen Mary. Druga grupa, Ghiglioni, Roch, Belajeff, zaputila se je, kako smo mogli vidjeti, iz dolnjeg pomoćnog logora kod Golden Thron-a u pravcu istočnog vrha Queen Mary, tako da bi taj dan syladali dva vrha Queen Mary. Jedan nosač vu-kao je iza mene filmsku aparaturu, koja je bila za ovu ekspediciju specijalno za mene izradena u Chicagu te je težila oko 30 kg. Direktan uspon na srednji i naj-viši vrh nije bio moguć, morali smo se penjati obilaznim putem. Neprekidne la-vine i velika ledena barijera u visini od 7100 m u pravcu istok-zapad onemogućila je svako napredovanje. Radi toga sjeckli smo put ispod te ogromne ledene bari-jere prema zapadu tako, da smo doprli do jedne udubine, koja se je protezala od vrha do nas. Magla nas je počela obavijati, ali usprkos tome mi se pomicemo na-prijed. Iznenada iskrsnu pred nama jedna nepregledana ledena pukotina. Samo što sam stavio nogu na ledeni pokrov te pukotine, već se je počela rušiti u duljini od 50 m. Morali smo ju obići. Ne popuštamo — i u 3 sata poslije podne bili smo na zapadnom vrhu Queen Mary (7530 m). Strahoviti vjetar nas je zahvatio kao da himalajska božanstva hoće da kazne drske obretnike. Samo po koju minutu imali smo slobodan pogled na gorostase oko nas i na strahovite dubine ispod nas. Usprkos studenom vjetru i mrazu filmovao sam u časovima, kada je pogled bio slobodan, predivnu panoramu. Čuvstvo, koje nas je obuzelo, uza sve napore i izmorenosti, ne da se opisati. Prvi na tom vrhu — na toj visini. A ujedno s nama i gospoda Dyhrenfurth — prva žena, koja je ikada stigla na ovoliku visinu.

Istog dana stigla je i grupa: Ghiglione, Roch, Belajeff na istočni vrh Golden Thron-a (7250 m), tako da smo u isti dan bilježili dva krasna visinska uspjeha — dva prva uspona.

4. i 5. kolovoza bjesnila je snježna vijavica. Gospoda Dyhrenfurth oboljela je na sljepoći od snijega. Lavine su se neprekidno rušile ispod sedmog logora, tako da nismo mogli silaziti te smo morali ostati u ovom logoru sve do 7. kolovoza. Nestalo nam je goriva (metaspiritus). Iz praznih konzerva savio je Höcht nekakovu peć, u koju smo stavljali komadiće dasaka provijantnih sanduka. Ali to je bila vrlo teška i jadna stvar u toj visini. Pomanjkanje kisika, vjetar, mraz, mokre dašćice — nemoguće je stvoriti vatru.

Drugi dan smo i mi pokopali svaku daljnju misao na uspon na najviši i glavni vrh Queen Mary. Povratimo se natrag u šesti logor. Kad smo se dobro okrije-pili i dobro ispavali, dočekasmo 9. kolovoza lijepo vrijeme i sunce. Odmah su krenuli Ghiglione, Roch i Belajeff opet u sedmi logor, a odatle 10. kolovoza na srednji vrh Queen Mary (7430 m).

11. kolovoza napustili su nas Ghiglione, Roch i Belajeff, samo gospoda Dyhrenfurth, Höcht i ja imali smo još nekoliko dana vremena pa da opet preuzmemu dužnost kod ekspedicije. Zadnji nosači druge grupe izgu-bili su nam se iz vida, ostali smo sami sa tri nosača. Duvaо je jaki vjetar, ali snijeg nije padaо. Stojimo pred našim logorom te gledamo u visine. Tolike muke, tolike patnje — a glavni vrh Queen Mary još nije pobjeden — a da uopće ni ne govorimo o Hidden Peak-u. Zapravo dosta slabи uspjeh za svu utro-šenu energiju! Nezadovoljni, nekako posramljeni i žalosni — sjedili smo pred ša-torom. Gdje je ispunjenje naših alpinističkih želja i očekivanja! Sve one misli i namjere o osvajanju onih gorostasa od 8000 m ostale su pokopane pod ogromnim naslagama novog snijega...

Iz tih tmurnih misli trgne nas Höcht: »Izgleda, da se vjetar okreće!« Dakako — vjetar nosi opet snijeg sa sjevera — naš najbolji znak za promjenu vremena na

bolje. Pojurimo do barometra: barometar se stalno i brzo diže. Brzo kao u vatri počnemo spremati najpotrebnije stvari za posljednji odlučni uspon. Gospoda pokupi zadnji provijant, nosače pošaljemo brzo naprijed prema sedmom logoru, a mi nakon 2 sata — dosta kasno za njima. Vrijeme se vidno poboljšava. Oblaci jure preko nas, vjetar tjeri magle amo tam, a mi jurimo samo prema gore. Na ledenoj stijeni čekaju nas nosači. Put, kojega smo isjekli prije nekoliko dana, ne postoji više. 210 m užeta, s kojim smo taj put osigurali, zamrznuto je duboko u snijegu, a 30 m su nosači kod zadnjeg silaza jednostavno odrezali i ukrali. Jedan sat smo opet sjekli i kopali, dok smo došli do početka užeta, a za daljnja 3 sata bili smo opet u sedmom logoru. Kasno u večer počeli smo postavljati zadnja dva mala šatora, koja smo još uprće imali sobom. Vrijeme se je potpuno promjenilo — prvo sunce nakon dugog vremena zalazilo je.

Rano legnemo. Oko jedan sat u noći probudim Höchta: Sve oko nas bilo je smrznuto, cipele, čarape, vreća za spavanje — ali ja ne popuštam. Izvučem Höchta, izvučem kuhara, nosača i u 2 sata započnemo s usponom. Sada ili nikada više! Oštar sjevernjak duva, svjetiljke jedva pokazuju put na malo koraka, korasti snijeg popušta kod svakog koraka. Naši nam kratki cepini skoro ništa ne pomažu — tako duboko propadamo u snijeg, ali zato nam dobro služi gospodin skijaški štap, koji smo uzeli sobom, da ga ukopamo na glavnem vrhu Queen Mary. U 4 sata ujutro već smo kod velike ledene barijere na južnoj strani Queen Mary. Strahovita je zima oko nas. Dok na vrhuncima počima već praskozorje, mi smo još u tmici. Teškom mukom dišem, probijam se metar po metar naprijed. Sa najvećim oprezom penjemo se i sječemo dalje, pluća rade sve teže. Oko 6 sati prede i preko nas prvo svjetlo. Radimo dalje, uslijed jake zime ne osjećamo više ništa, nosaču je pozlilo te zastaje sa Höchtom. Kopam još dalje dok ne nađem zaklon: skidam cipele — bilo je skrajne vrijeme! Čarape su u cipeli smrznute, noge već blijede i bez osjećaja. Snijegom tarem noge. U to dovlači mali Höcht velikog ali potpuno iznemoglog nosača na užetu u zaklon. Dva sata trli smo jedan drugom noge snijegom, da bar tako uklonimo najveću opasnost smrzavanja.

Nosača smo ostavili u zakloništu, da čuva hranu i rezervna odijela. Moju filmsku aparaturu razdijelili smo međusobno te započinjemo ponovno sa kopanjem puta prema istočnom vrhu. Na našu nesreću — vrijeme se je počelo pogoršavati, od sjeverozapada vukla se je gusta magla prema nama i za jedan sat bilo je sve pokriveno maglom, tako da već nismo znali, gdje leži glavni vrh. Što sada? U to prohuiji oštar vjetar i razdere maglu — samo za par časaka doduše — ali za nas dovoljno. Vidjeli smo glavni vrh, brzo fiksirali pravac na busoli i put pod noge. U koliko nas nije snijeg i put umarao, umaralo nas je ovo magleno sunce. Jedva smo se pol užeta provukli naprijed već smo morali stati i odmarati se. Za ovaj rijetki zrak bio je naš teret pretežak, napor prevelik. Apatično smo sjekli stepenicu za stepenicom u 200 m visoku ledenu stijenu prema glavnem vrhu.

Oko 4 sata poslije podne stali smo na glavni vrh Queen Mary (7775 m). Ipak smo konačno dospjeli na cilj. Umorni do smrti morali smo sjesti. U srcu se diže neopisivi žar i zadovoljstvo, fantazija naše mladosti, san alpinista ispunjen je. Na vrhu — na najvišem vrhu Karakoram-Himalaje — mi smo prvi.

Oko 10 metara od nas viri iz leda stijena. Tamo smo uzidali skijaški štap, kojega smo u tu svrhu vukli sobom, objesili na njega zastavu naše domovine i položili u kamen praznu konzervnu kutiju sa podacima prvog uspona. A sada na snimanje! Höcht puca iz svoje Leice kamogod magla dopusti pogled a ja vrtim usprkos buri i sa smrznutim prstima filmsku kameru. U to su se opet zgusnule

magle, vjetar postaje sve ledeniji, ne vidi se više ništa i mi krenemo smrznuti ali ipak presretni kroz maglu natrag. Svuda je sve sivo od gustih magla, tek na srednjem vrhu pozdravi nas opet sunce. U zakloništu još je bio živ naš H a k i m b e g. U 7 sati na večer bili smo opet u sedmom logoru.

Gospoda D y h r e n f u r t h, koja je, kako nam je kasnije rekla, osjećala što mi namjeravamo, poslala je nekoliko nosača iz šestog logora u sedmi sa vrućim čajem. Brzo smo se okrijepili, razdijelili tovar i uputili usprkos kasnom vremenu nosače na povratak u šesti logor. Nas dvojica na skije i u 40 minuta bili smo već u šestom logoru. Za 18 sati prevalili smo 1100 m uspona i 1630 m silaza.

15. kolovoza spremili smo šesti logor, dan kasnije bili smo u petom logoru, gdje smo ujedno saznali za užasnu katastrofu drugova iz ekspedicije na N a n g a - P a r b a t. Ova vijest samo je požurila nas povratak. — Rušimo logor za logorom, sve nepotrebne stvari ostavljamo, jer nema računa da ih nosimo natrag, budući da nosači i prenos stoje pedeset puta više nego što stvar vrijedi. Zato su se naši nosači time obilno koristili. Pobrali su doslovce sve i nosili u svoja sela.

25. rujna stigli smo u B o m b a y na našu ladu, a 5. listopada bilo smo u Evropi — nakon 6-mjesečnog izbjivanja.

ALPINIZAM U BUGARSKOJ

Donosimo skoro u cijelosti ovaj ilustrativni članak Dra L. T e l č a rova, objavljenog u »Bugarskom Turistu« za april 1934.

Ne vraćajući se na ideologiju alpinizma, pisac bar u načelu priznaje činjenicu, da se korijen alpinizma u Bugarskoj nalazi u dobro razvijenoj turističkoj djelatnosti. Alpinizam se je i u predratnom i u poslijeratnom periodu smatrao među bugarskim turistima neprekidno samo kao viša pojava turizma. I dok se je radilo na utvrđivanju turizma i na svestranom propagiranju njegovih ideja, dok su se podizali prvi hramovi sred prirode — planinarski domovi, dotle je alpinizam stajao još dosta daleko, on je bio uvijek zadnji u programu. No danas, kada je turizam duboko usaden i prijeko potreban, kada su planinarski domovi ispunjeni turistima, danas kada novi turistički maraštaj, upoznat sa tradicijama bugarskog turizma, teži za nečim novim — danas dolazi na red ono, što je do nedavna bilo krajnje u programu.

Pa i ako termin alpinizam zvuči tudiinski, Bugari ipak nastoje, da ga presade i u svoju sredinu, kao što su to uostalom učinile i druge države pa i Grčka. Alpinizam predstavlja vrhunac turizma, turizam u visini, u najvišim predjelima, u onom dijelu prirode, gdje se najbolje osjeća kontrast između svakodnevnog i čudesnog, gdje se najbolje može da promatra povijest zemlje, njezin razvoj. A taj kraj u prvo doba bile su Alpe.

Dok je romantična visina u alpskim predjelima već odavna postala bliska sa svojim krasotama svojim poštivaocima — planinarima, dotle kod Bugara jedva na posljeku ledena visina ima utjecaja na turistu. To je doduše normalna evolucija bugarskog turizma, čije vode treba da ožive turizam u starom obliku pa tek onda da naučavaju alpinizam i da dokažu kako alpinizam nije u Bugarskoj nerealan, naročito ne u ledenim visinama i uz današnje uvjete.

Treba spomenuti da Bugari smatraju alpinizam kao najvišu pojavu planinarstva, koje se propagira već u bugarskim turističkim krugovima. I tačno, alpinizam uči, kako da se svladaju u svaku dobu visine, mijenjajući uspinjanje po najrazličitijim putevima.

Neka nikako ne bude čudna naša tvrdnja — veli dalje autor — da su prve žrtve visokog planinarskstva kod nas bile posljedica istinskog alpinskog nepoznavanja. Gotovo uvijek se je radilo o neupućenosti te o nepoznavanju najelementarnijih uslova današnjeg alpinizma. Alpinizmu pomažu danas skoro sve naučne grane, pružajući mu dragocjene savjete i pravila, koje će primjeniti turista i planinar izvan uskog kruga svoga normalnoga života. Sistem alpinske pripreme i izobrazbe nije stvoren samo za one, koji jurišaju na »osam hiljada« nego i za početnike planinare, koji trebaju za neki neznatni uspon isto toliko truda oko pripreme, koliko je potrebno nekom vještrom planinaru, koji logoruje na visini od 6000 m, da osvoji vrh, 7000 m visok.

Ne govori se kod Bugara po prvi put o alpinizmu. Po časopisima bugarskih turističkih organizacija pisalo se je još prije rata o basnoslovnim visinama u Alpama, o glečerima, o strašnim i nevjeroatnim alpinskim podvizima. Pa ipak, nikada niko nije došao na ideju da se nešto slično i među Bugarima realizira. Nisu se samo jedamput vraćali — nadovezuje pisac — naši sunarodnjaci iz tudine, da sa svojim prikazima nakostriješe kosu bugarskih turista. Ima slučajeva kada su se sa plamenom vjerodostojnošću predavale najnevjerovatnije stvari i neistine o Alpama. Kojiput su iznašani i prikazi sa vrlo smiješnim sadržajem za bugarske prilike. Zaista takovi neobični načini prikazivanja ubijaju i najelementarniju volju kod bugarskog turiste za napretkom u shvaćanjima i u svojim sposobnostima do stepena jednog alpinskog planinarstva.

Položaj je napokon promijenjen. U Alpe započinju da odlaze za alpinizam spremni Bugari, koji su dokazali ne samo da mogu da posjete taj divni svijet visina i glečera, nego da se postave u isti red po svojim uspjesima sa najrevnijim alpinistima iz alpskih predjela. U tome pogledu možemo s godošću — veli Telčarov — da upozorimo na uspinjanje bugarskog alpiniste Belkovskog, kojega nažalost citiram samo u ovim redovima. Isti ti Bugari postavili su prvu analogiju između uslova pri uspinjanju na bugarske komplikiranije planinske objekte i uslova pri uspinjanju na objekte u Alpama. Već kroz nekoliko godina vidimo, kako se na oko nepristupačni vrhovi osvajaju uspješno i sigurno te bez ikakvog rizika po život.

Kad se danas u bugarskim kinematografima projiciraju alpinski filmovi, bugarski turista zna da svoj ljetni odmor može da proveđe samo uz izvjesno zanimanje i brigu oko domaćeg planinarstva kao pravi alpinist u carstvu glečera.

Pitanje se alpinizma postavlja u Bugarskoj sada kada je momenat za to najprikladniji. Pet godina ranije o njemu se je raspravljalo još u vrlo uskoj sredini, u Bugarskom Planinarskom a sada Alpinskom Klubu. Približno od tada i počinje ozbiljnije osvajanje nepristupačnih (za tadanju tehniku) zimskih i ljetnih objekata. Sadašnji Bugarski Turistički Savez primio je u svoje ruke organizaciju oko propagiranja visokog planinarstva među svojim članovima.

Jedan je od glavnih inicijatora za osnivanje alpinizma kod Bugara Bugarski Alpinski Klub. Na veliku žalost, velika organizacija Bugarski Turistički Savez i taj klub ne rade svagdje zajednički. Članovi kluba moraju imati dugu turističku prošlost, dokumentiranu učlanjivanjem u turističkim organizacijama. Dokazano poznavanje bugarskih planina, učinjene zimske ture sa alpinskim karakterom, kulturna planinarska djelatnost — prijemni uslovi, sadržani u čl. 4 pravila Alpinske formacije — pokazuju put, po kojem treba da se razvija bugarski turist do svoga planinarskog vrhunca, put, koji sada široko propagira velika turistička organizacija B. T. S. Kad jedamput bugarski planinar završi svoju pripremu u svojoj domovini, ništa mu neće priječiti, da pozdravi doline nekog alpskog četirihiljadnika, a da se pri tome ne uplaši visina ni leda glečera.

(Po prijevodu Borisa Đonovića.)

SMISAO ZA PLANINE I USPON NA NJIH U 14 I 15 STOLJEĆU

Iz članka »Berggefühl und Bergsteigen im 14. u. 15. Jahrhundert« od dr. A. Dreyer — Mitteilungen d. Deutsch. und Oester. Alpenverein, 12, 1934.

Istom se sa preporodom uspostavlja čvršća veza čovjeka sa planinama i sa životom na njima. Sve do tada čovjek se iz raznih uzroka, a najviše iz straha pred neobjasnivim i višim silama držao podalje od planinskih visova i ždrijela. Razna vjerovanja u nadnaravne sile i demone prenosila su još u prastaro doba sijelo svojih glavnih božanstava na nesavladive vrhunce, koji su bili pristupačni samo bogovima. Velika udaljenost, naročiti oblici takovih visova pa njihovo sad duže sad kraće skrivanje u oblacima, magli i snijegu još su više poticali mašt na predodžbu o njihovoj vezi s nebom — sa mitskim beskrajnim prostorom. Ni krštanstvo nije moglo promijeniti ovu vjeru, ovaj strah pred nepoznatim i veličanstvenim vrhovima. Razne bajke o sjedištu brojnih nemani i aždaja, o sakupljanju vještica i zlih duhova oko najviših alpskih vrhunaca traju još duboko u srednji vijek.

No nisu planine uvijek samo sijela zlih duhova, često putu ljudska fantazija uvija te visove i u ružičastije ruho. Pa ipak i uza ta ljepa prikazivanja najviših planina, uspon se je na njih obavljao samo u nuždi, u razne svrhe i uz put, najčešće u masama. Razne vojne, političke seobe, trgovачka putovanja, religiozne misije i slično bili su prvi uzroci prelaženja mnogih planina u starom i srednjem vijeku (Bernhard, Gotthard, Brenner). Jasno je, da se kod takovih prelaza nije obraćala pažnja na ljepotu planinskog svijeta, svrha je bila naći što lakši prelaz i što prije se riješiti užasa i neprilike. Ljepotu su tada vidjeli samo u dolinama.

Istom slikarstvo, pjesništvo a naročito prirodoslovne nauke obratiše više pažnje planinama, njihovoj ljepoti i životu na njima. U tome su prednjačili Talijani, koji upoznaše okolicu (krajobraz — Landschaft) kao nešto lijepo, u čemu se može uživati. Sa talijanskim pjesnicima rane renesanse budi se osjećaj za ljepotu krajobraza, ali i za ljupkost planinskog svijeta. Pa i ako još Dante pretpostavlja nizinu i ravan brdskim krajevima, ipak se već i u njegovoj »Božanskoj komediji« snažno ističe smisao i osjećaj za planine. Po nekima je to šta više prva i najveća pjesma planinskog uzlaženja. Dante-a slijedi Petrarca, koji se oduševljava u romantici planinske samoće i u ljepoti pogleda sa planina. Kao alpinist i čovjek, koji se samo radi planine penje na vrhove, on je apostol jednog novog doba, u kojem se redaju sve češće i brže oduševljenja nad planinskim usponima, nad svladavanjem napora i nad lijepim vidicima. Ono što vidimo u pjesništvu, odražuje se i u slikarstvu tih vremena. U počecima služi krajobraz samo kao pozadina, da kasnije sa prikazivanjem planina stupi na prvo mjesto. Uz ostale, postaje Albrecht Dürer pionirom u prikazivanju alpskih krajobraza.

Tako je pjesništvo i slikarstvo, a uz njih i znanost, navijestilo zoru novog doba u razvoju smisla za planine. Ono što su pojedinci učinili u tome vremenu predstavlja istaknuto mjesto u povijesti planinarstva i alpinizma. Rana renesansa prema tome predstavlja za planinarstvo početak onoga doba, koje će u 16. stoljeću da postigne svoju kulminaciju, a koje označujemo kao rano doba planinarstva.

1838 GODINE POPELA SE PRVA ŽENA NA MONT BLANC

U jednom od prošlogodišnjih brojeva lista »Das interessante Blatt« napisao je Alfred Graber članak, koji će svakako zanimati i naše planinare. On nam u par redaka prikazuje kako su bili prije stotinu godina rijetki oni, koji su odilazili na vrhunce planina.

1786. godine uspjeli su na 8. augusta Jacques Balmat (iz Chamonix-a) i lječnik Michaele Paccard da dosegnu vrh najviše evropske gore. Balmat je zbog toga uspjeha dobio titulu plemića. Po tome se vidi, kako se taj čin u ono vrijeme smatrao izvanrednim. Budućeg ljeta poveo je Balmat ženevskog prirodoslovca Horaca B. de Saussura na vrh. Iza ovih uspona dolazi opet doba zastoja. Za vrijeme francuske revolucije i za napoleonskih ratova nije se mislilo na penjanje po brdima. Kroz četrdesetak godina zabilježeno je tek deset uspona na Mont Blanc.

U doba revolucije rodila se u Dijonu 1794. godine Henriette d' Angeville, prva velika planinarka, žena velike energije i širokih pogleda. Njezini roditelji doskora su preselili u Genèvu. Još u ranoj mladosti djevojčica je zavoljela planine. U njoj se razvijala želja, da se uspne na najviši susjedni vrh. Ta joj se želja ostvarila istom u 44. godini života. U to se vrijeme nije treniralo za uspone, da se na taj način olakša uspjeh. Sve što je Henriette d' Angeville postigla, učinila je volja. Ona je došla 1838. g. u Chamonix s namjerom, da se uspne na Mont Blanc. Mnogo je pretrpjela od kritike savremenika, kad su se pročule njezine namjere. Tada je svako brdo obuhvatao tajanstveni nimbus duhova, demona itd. U Chamonix se u to vrijeme rado zalazilo, ali tu se i ostajalo, jer brdu su se svi divili odozdo (ne trebamo se tome čuditi, jer ima i danas planinara, koji to čine!). Ono što je Henriette zamislila izvesti, izgledalo je tada neobično i veliko — gotovo nedostoliživo. Ona je sastavila ekspediciju od 12 vođiča pod vodstvom Couetta. Opremu, koju je za sebe dala sašiti, zamislila je sama, kako joj se činilo praktičnije. Hrane su za svaki slučaj ponijeli vrlo mnogo. Među ostalim spominju se dva ovnoga buta, 24 pileta, 18 boca bordeaux-vina i bačvica običnoga vina.

Odlazak iz Chamonixa bio je velika senzacija. Henriette je bila neobične volje. (Dan prije načinila je testamenat). Vodići su je često morali zaustavljati, jer je hodala odviše brzo. Prenoćili su kod pećine Grands Mulets. Noću su se rušile lavine. Činjenica, da se nalazi visoko među brdima, snažno je djelovala na Henriettu. Kako je bilo veoma hladno, već su u 1 sat po ponoći nastavili put. No prije nego li su dosegli vrh, smjelu planinarku zahvatila je gorska bolest, koja je strašno iskušala njezinu volju. Ona je zaželjela, da je u slučaju ako umre, ostave gore. No čim je stupila na vrh, zaboravila je na tegobe, koje su je pred nekoliko sati mučile. Vodići su je u veselju podigli na snažna ramena, tako da je bila još više od Mont Blanca. Prije nego je ostavila vrh, urezala je u led riječi — moći znači htjeti. — Time je dokazala, da se je taj uspjeh mogao pripisati samo njezinoj jakoj volji. Silaz je bio težak, jer je snijeg omekšao. Pobijedivši najviši evropski vrh Henriette d' Angeville dobi naziv »zaručnica Mont Blanca«.

Ta smjela žena poduzela je još kao sedamdesetgodišnja starica uspon na Oldenhorn. No taj joj je bio ujedno i posljednji. U svom je životu Henriette osvojila u svemu 21 alpski vrhunac.

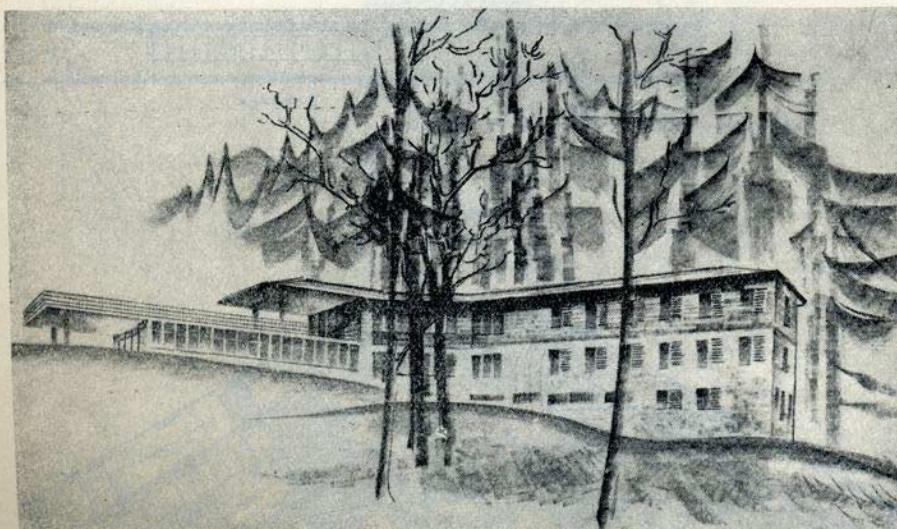
Lina Horvat.

GRADNJA TOMISLAVOVOG DOMA NA MEDVEDNICI

Moramo se pomiriti sa činjenicom, da novi Tomislavov Dom ne može biti tih planinarsko sklonište, kućica u skrivenom kutiću zaklonjene uvale, među jelama i uz žubor potoka, daleko od svijeta i njegovog grozničavog tempa.

Samo 2—3 sata hoda, a pol sata autom, daleko je Zagreb, četvrtmilijunski grad, koji nedjeljom, za lijepog vremena, izbacuje mase izletnika. Sastav te mase je posve drugačiji nego što su bili izletnici od nekada, ona u svojoj većini ne traži odmor nego razonodu, doživljaje, rekao bih senzacije. Rentabilnost novog Doma ovisi velikim dijelom o toj masi izletnika, tiki, ozbiljni planinari su u manjini.

Zato je Radni Odbor H. P. D., kojem je povjerena briga za izgradnju novog Doma, nakon temeljitog proučavanja tog pitanja predložio Društvu, da se za novi

Dom potraži novo mjesto, po mogućnosti sa što boljim vidikom, sa što širim horizontom. I Društvo je odlučilo potražiti novo zemljište za gradnju Doma, a napustiti staro, koje je doduše bilo obavito tradicijom, sjećanjima na tolike sretne dane, ali nije imalo nikakve budućnosti, nikakve mogućnosti razvitka.

Radni Odbor ogledao se i našao novo mjesto na samom hrptu Medvednice, na prvoj glavici zapadno od piramide, na 1015 m visine. Govori se, da se ta glavica zove »Bliznica«, a udaljena je svega oko 250 m od glavnog vrha Medvednice, od »Sljemeна«.

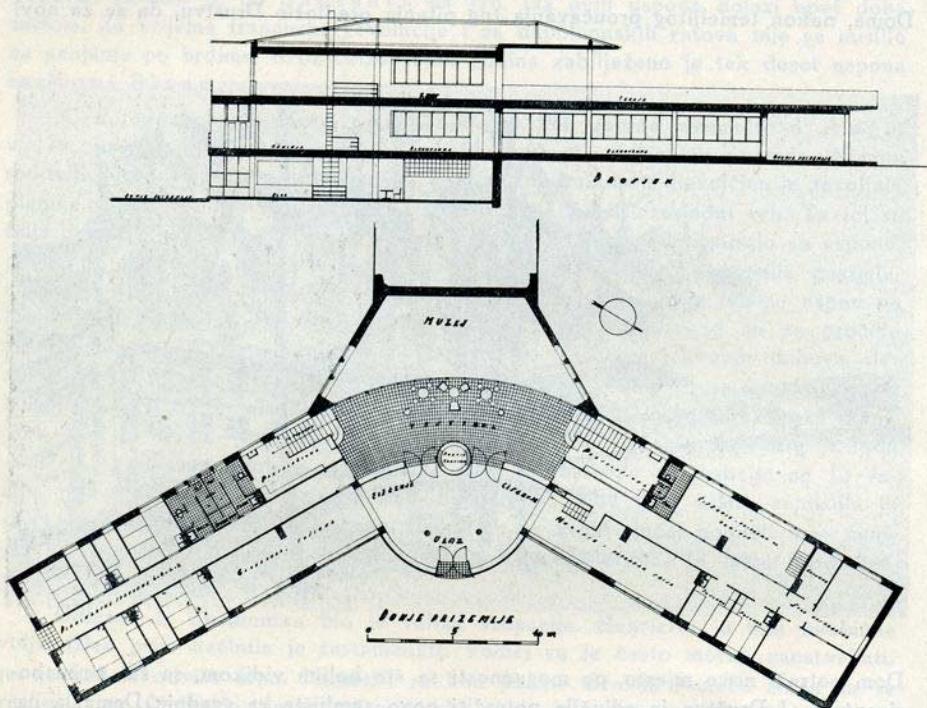
Mjesto je krasno, divan vidik pruža se na sve strane, od sjeveroistoka preko zapada sve do skrajnjeg jugoistoka, preko 300° horizonta dozvoljava pogledu slobodno kretanje. Blizina piramide daje osjećaj boravka na samom glavnom vrhu. Tu će biti maksimum vidika, sunca i zraka, a »Tomislavov Dom na vrhu Medvednice« je krilatica velike važnosti za povoljan razvitak Doma. Nema više konkurenkcije, nitko više ne može graditi tako blizu samome vrhu.

Novo zemljište dala je općina grada Zagreba Hrv. Plan. Društvu u zakup na 50 godina.

Problem novog Doma riješavan je ponajprije javnim natječajem, a poslije toga je saradnjom između Radnog Odbora i društvenog člana arh. Planića stvoren plan, kojega ovdje donašamo.

Funkcija novog Doma je u glavnom trostruka:

1. treba stvoriti mesta za publiku, koja traži hranu i piće i koja kratko vrijeme boravi u Domu, da se odmori i sklone;
2. treba stvoriti mesta za one, koji žele prenoći od subote na nedjelju i konačno
3. treba se pobrinuti za onaj dio publike, koja dolazi na dulji boravak, traži mir i nesmetanost, odmor od gradske buke, veću udobnost i više prostora nego nedjeljni izletnik, kojemu je glavno da može negdje u krevetu prespavati.

Iz tih potreba razvio se sam od sebe tlocrt zgrade: jedan centralni dio za komunikaciju, jedan zapadni krak za restauraciju, drugi jugoistočni krak za noćenje planinara i treći sjeveroistočni krak sa sobama za stalni boravak.

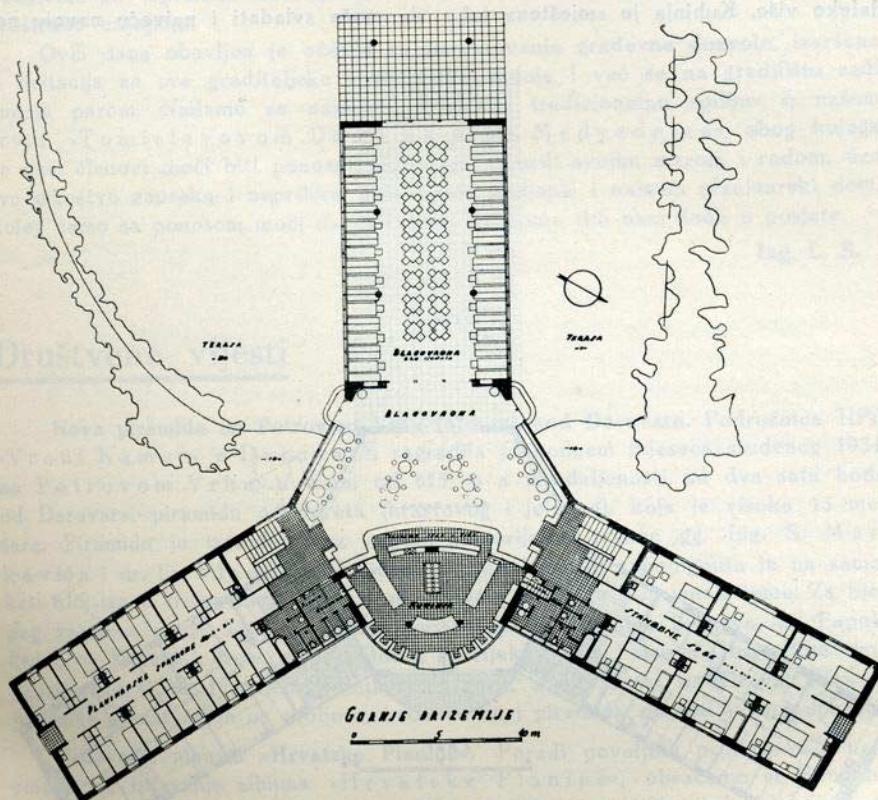
Time je istodobno riješeno pitanje maksimalnog vidika iz blagovaona, koje imadu horizont od najmanje 240° , krila su tako razmagnuta, da jedno drugome ne smeta, nema prednje i stražnje strane kuće, sa svih strana Vas ona jednakim licem prima.

Postignuta je najkraća, direktna veza izmedju tih triju toliko različitih funkcija, istodobno i pogon pod jednim krovom, što je bitan uvjet za pravilnu opskrbu Doma.

Okomitim postavljanjem krila na slojnice brijege postignuto je, da nijedan prozor ne gleda u brijege, već svaki imade maksimum zraka i svjetla — neki će kazati i vjetra. Nije vjetar najgori, ima ga svagdje u planinama, nešto više na hrptu, no moderna higijena svojom statistikom dokazuje, da ljudi u vjetrovitim

krajevima za 15—20 % dulje žive nego u zaklonjenim. Skoro svi novi planinski domovi postavljaju se na grebenima, upravo zbog vidika, unatoč vjetra, a i mnogo starih je tako postavljeno — sjetimo se samo Kredarice pa Šlošerovog Doma na Risnjaku. Na Slijemenu imade preko 180 dana u godini, kada se vjetar uopće ne osjeća, dakle kada mu je brzina manja od 1 m/sek. To smo iskusili, kada smo razmatrali mogućnost, da se postavi vjetrenjača za pogon generatora električne struje. No postavljanjem krila u tri smjera postignuto je i to, da se za vrijeme bilo kojeg smjera vjetra nađe po koja potpuno zaklonjena terasa.

Nutarnji raspored prostorija sastavljen je ovako:

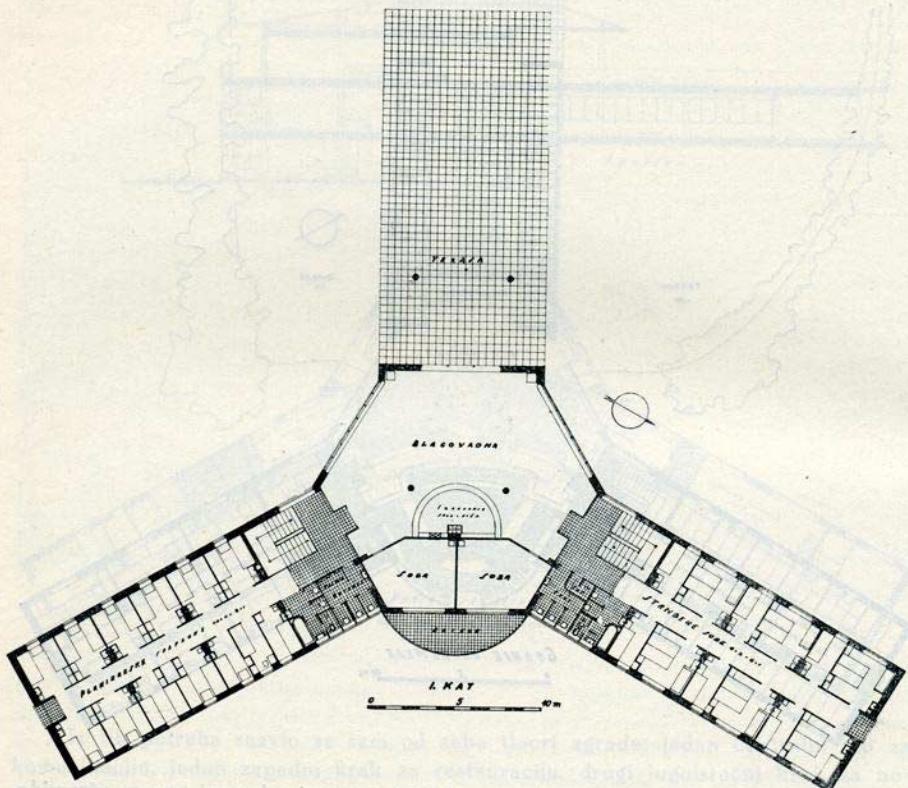

Glavni ulaz u zgradu nalazi se na istočnoj strani, okrenut spram piramide. Ulazi se u donje prizemlje, u oveći prostor za čišćenje od blata, od snijega, koji ujedno služi kao vjetrobran. Ovdje može, a i mora svatko tko nije svoje skije ostavio vani u snijegu, predati ih u garderobu na čuvanje, ovdje može ostaviti svoju uprtnjaču na čuvanje, dok pravi manje izlete u okolicu. U maloj portirskoj loži mogu se dobiti sve potrebne informacije i kupiti sitne potrepštine, cigarete, razglednice, voskovi za mazanje skija itd. Desno je priključena prostorija za mazanje skija, za popravke, neka vrsta radione za planinare.

U južnom krilu nalaze se skupne sobe sa po 8 kreveta i četiri sobice po 2 kreveta, zatim tuševi i tamna soba za fotografije. U sjevernom krilu je smješteno gospodarstvo, prostor za pripremu i čišćenje sirove hrane, stan opskrbnika i posluge.

Iz vjetrobrana se ulazi u vestibil, iz kojega vode dva stubišta, svako u jedno krilo. Staklenom stijenom odijeljen je od vestibila planinarski muzej, koji se prema zaključku ovogodišnje glavne skupštine imade osnovati u novom Domu. Iz vestibila ulazi se u dvije male prostorije, gdje se svatko može u toploj sobi presvući.

U gornjem prizemlju dolazi se stubama do male blagovaone, koja je zamišljena kao prometni prostor sa velikom blagovaonom. Tu je velika tezga za izdavanje jela i pića, u slučajevima navale može se publika i sama posluživati. Ljeti je omogućen direktni spoj sa terasom okolice za послugu. Mesta imade oko 80 u maloj i oko 230 u velikoj blagovaoni, natrpati se može naravski daleko više. Kuhinja je smještena tako, da može svladati i najveću navalu ne-

djeljom. U južnom su krilu male sobice za noćenje planinara, kreveti u dva sprata, imade ih 43 do 46 komada, u sjevernom krilu su tri velike, reprezentativne sobe i šest manjih soba za stalan boravak sa ukupno 21 ležajem. U svakom krilu kupaonica sa tušem i potrebnim klozetima.

U I. kat u nalazi se blagovaona, namijenjena za uporabu mirnim gostima. Iz nje se izlazi na terasu iznad donje velike blagovaone. Imade mesta za 80—100 gostiju. Osim toga nalaze se kraj te blagovaone 2 sobe, jedna društvena, a druga za manji krug gostiju. Vidik na sve strane i terasa glavne su atrakcije te blagovaone. Stambena krila imadu otprilike isti raspored kao i u prizemlju, tako da Dom imade ukupno 190—200 normalnih ležaja, dok se u blagovaonama može primiti 400—500 gostiju.

U čitavoj zgradi uveden je vodovod, u sobama za trajni boravak topla i hladna voda. Blagovaone, kuhinja, ulazi i hodnici griju se centralno toplim zrakom, čime se ujedno obavlja i potrebna ventilacija. Sobe imadu obične glinene peći. Dom će dobivati električnu struju za rasvjetu i pogon raznih motora iz vlastite hidrocentrale, koja će biti smještena na »Markovom Travniku«, na sjevernim padinama Medvednice. Voda za piće dobiva se iz vrela »Hladna voda«, koje izvire nedaleko prosjeke sjeverno od piramide na 874 m visine, a čini svome imenu svaku čast, jer imade prosječno 8,5° C. Vanjski zidovi zgrade su od kamena, iznutra izolirani heraklitom ili sličnim sredstvom za toplinsku izolaciju. I. kat je izrađen sav u drvu, krov je pokrit dvostrukom crijeponom.

Ovih dana obavljen je očevid za podjeljivanje građevne dozvole, izvršena je licitacija za sve graditeljske i obrtničke radnje i već se na gradilištu radi punom parom. Nadamo se naskoro proslaviti tradicionalnu »gliju« u našem novom »Tomislavovom Domu na vrhu Medvednice«, zbog kojega će naši članovi moći biti ponosni, jer su ga stvorili svojim marom i radom, uza svo mnoštvo zapreka i neprilika. Imat ćemo najljepši i najveći planinarski dom, kojeg ćemo sa ponosom moći da pokažemo svakome tko nam dođe u posjete.

Ing. L. S.

Društvene vijesti

Nova piramida na Petrovom Vrhu (615 m) kod Daruvara. Podružnica HDV »Vrani Kamen« u Daruvaru sagradila je koncem mjeseca studenog 1934. na Petrovom Vrhu, u visini od 615 m a u udaljenosti od dva sata hoda od Daruvara, piramidu od drveta (hrastovog i jelovog), koja je visoka 13 metara. Piramida je izgrađena uz znatnu materijalnu pomoć gg. Ing. S. Markovića i dr. Lj. Vladene, društvenog predsjednika, a podignuta je na samoj koti 615, iznad trigonometrijskog stupa. Ona se diže oko 8 m iznad šume. Za lijepog vremena pruža se s nje krasan pogled na sve okolne bregove, na Papuk, Psunj, na Kozaru i Prosaru pl. u Bosni, na rijeku Savu, Petrovu Goru, Plješivicu, Zagrebačku Goru, Ivančicu, Kalnik, Bilo goru, a na sjever na Dravu. Posveta piramide obaviti će se na proljeće, kada će se i piramida predati javnoj uporabi.

Izdavanje albuma »Hrvatske Planine«. Poradi povoljnih prilika, koje nam omogućuju izdavanje albuma »Hrvatske Planine«, obraćamo se ponovno na naše članove i prijatelje s molbom, da nam što prije pošalju svoje snimke, koje bi mogle doći u obzir za taj album. Od svake snimke treba poslati dobru kontaktну kopiju na sjajnom papiru i u crnom tonu. Bili bismo osobito zahvalni za negative, na koje ćemo paziti te ih odmah nakon izradbe neoštećene autoru povratiti. Ustupanjem snimke dozvoljava autor Hrvatskom Planinarskom Društvu izradivanje tiska u bakru kao i pravo reprodukcije u neograničenoj nakladi, a bez ikakove naknade bilo za reprodukciju bilo za autorsko pravo.

Na fotografiji treba otraga napisati čitljivo ime, prezime i prebivaliste autora te oznaku motiva, koji je snimljen. Autor i motiv bit će u albumu navedeni.

Autori, čije snimke budu u albumu objelodanjene, dobit će jedan album na dar. Posebni ocjenjivački odbor H. P. D-a. odlučiti će o tome, koje će snimke biti primljene za album.

Da izradivanje slika za album bude što uspješnije, jeftinije i brže provedeno, postignut je sporazum sa uredništvom »Hrvatskog Planinara«, koje će preuzeti

jedan dio naklade tih slika. Tako će svaki broj »Hrvatskog Planinara« imati po dvije takove slike kao umjetnički prilog, čime će biti olakšano mnogima da dodu do kompletнog albuma.

Lj. Griesbach: »Sjeverna i srednja Dalmacija od Obrovca do Metkovića.« Pod ovim naslovom održao je g. Lj. Griesbach dne 21. veljače predavanje u priredbi H. P. D-a. Predavač je i ovaj put prikazao publici čitav niz vrlo uspješnih diapozitiva, koji prikazuju najljepše krajeve i mjesta u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji. Ne zadržavajući se samo na prikazivanju turističkih vrednota naše Dalmacije, g. Griesbach je nastojao da upozori slušatelje i na historijske, umjetničke pa i biljne rijetkosti, koje se kriju u tim tako mnogo posjećivanim krajevima.

Kao nastavak ovoga predavanja održao je g. Lj. Griesbach još jedno predavanje, 7. III. o. god., o Dalmaciji i to o njezinom južnom dijelu, sve tamo do Bara. Sa rekordnim brojem diapozitiva uspio je predavač da prikaže najljepša mjesta tog našeg najjužnijeg kraja i da za njega zainteresuje šire turističke krugove, kojima su ovakova predavanja u prvome redu i namjenjena.

Predavanje o »Povijesti Poljica« održao je 14. ožujka prof. J. Perišić u priredbi H. P. D. »Mosor« u Splitu. On je iznio u kratkim potezima prošlost ovoga krševitog i ponosnog predjela Dalmacije te obilježja njegove samostalnosti kroz prošle vjekove.

Uspjeh Ski-sekcije H. P. D. podružnice »Mosor«. Splitsko »Novo Dobro« od 11. III. donosi članak o prvoj skijaškoj utakmici na Dinarskim alpama, koji započinje doslovce ovako: »H. P. D. »Mosor« može da se s pravom ponosi lijepim uspjesima svoje Smučarske sekcije pod vodstvom g. inž. Lavrenčića i njegovih drugova gg. Bezlaia i Zavodnika, kojima je kroz malo mjeseci uspjelo da popularišu kod nas ovaj nadasve zdrav šport, te da tako tijekom zimske sezone omoguće mlađem naraštaju »Mosora« da nedjeljom i blagdanom posjeti visoke planine dinarskog sklopa i da mu otkriju svu onu čarobnu ljepotu, koju planine kriju u svome zimskome ruhu. Dalje slijedi izvještaj o toku jučerašnje utakmice na Kamešnici planini, u kojoj je prvi stigao na cilj Stanko Bezla, drugi Vlček Đuro, a treći Girometta Ivo.

»Kosmos«, Društvo za unapređenje planinarstva u Sarajevu, održalo je dne 20. veljače o. g. glavnu godišnju skupštinu, na kojoj je nakon primljenih izvještaja pojedinih funkcionara izabran novi odbor, kome je na čelu predsjednik Ančić, industrijalac.

Rad H. P. D. podružnice »Mosor« u Splitu. 22. veljače o. g. održana je pred brojnim članstvom glavna godišnja skupština ove vrlo agilne i jake podružnice, koja je uspjela da i prošlu godinu ispunji marnim radom u svim područjima planinarskog pokreta. Uz jačanje tjelesnih osobina društvo je nastojalo da među članstvom probudi što veći interes za prirodne ljepote i time ojača njegovu duševnu prirodu. Marno je članstvo aktivno sudjelovalo u obnovi i zaštiti šuma u kršu, ono se je svojski brinulo za unapređenje sela u ekonomskom, higijenskom i prosvjetnom pogledu, dajući time svome radu svestrani i opće kulturni karakter. Treba istaći društveno djelovanje na humanom polju, u potpomađanju seoske sirotinje.

Otvarami ovu skupštinu predsjednik prof. Girometta komemorira smrt Kraljevu te zahvaljuje svim vlastima i ustanovama, koje su bilo u čemu potpomođle napretku dalmatinskog planinarstva. Iz tajničkog (tajnik A. Seitz) se izvještaja vidi da je kroz prošlu godinu bila turistička djelatnost društva vanredno živa: priređene su brojne, vrlo uspjele, dalje i bliže ekskurzije (58). Održano je

12 predavanja iz područja planinarstva i prirodnih nauka, napisano je mnogo članaka o izletima i iz područja prirodoslovnih nauka. Izdana je topografska karta Kamešnice planine. Dne 4. XI. 1934. bio je priređen Šumski dan, dok se je inače i slovom i riječu isticala važnost pošumljivanja krša. Obnovljene su i nanovo izvedene brojne markacije i staze. Velikim trudom i troškovima održava se »Plan. Dom Kraljice Marije« na Mosoru na doličnoj visini. Velika je pažnja poklonjena održanju naprava u spilji Vranjači. Osim toga je izvedena: gradnja »Skloništa prof. Girometta« na Kamešnici, izgradnja Vidilice prof. Jovana Cvijića, izgradnja šumske kolibe na Kamešnici i osnivanje Ski-sekcije. S velikim se uspjehom provoda populariziranje skijanja, koje treba da pomoći zimskom planinarstvu. Podružnica broji danas 251 član.

Blagajnik M. Machiedo prikazuje stanje blagajne, koje potpuno zadovoljava. Izabrana je i nova uprava: predsjednik, prof. Girometta; tajnik, ing. Lavrenić; blagajnik, M. Machiedo; odbornici: V. Bulić, M. Petrović, A. Seitz, D. Slobodnjak; društveni je liječnik dr. M. Čulić, a revizori: N. Tezlan, I. Klain i S. Vrcan. Nakon izbora A. Seitza za počasnog člana »Mosora« predsjednik zaključuje skupštinu.

Vrlo uspjelo predavanje održao je prof. U. Girometta dne 21. veljače o spilji Vranjači i njezinom razvoju u diluviju i aluviju. Prikaz razvoja ove interesante pećine bio je popraćen originalnim crtežima.

Podružnica je uputila i preko splitske štampe apel na članove i prijatelje društva, da bi pretplaćivanjem na društveno glasilo »Hrvatski Planinar« pridonio održanju i podizanju našeg jedinog planinarskog časopisa.

Koncem veljače održao je g. A. Obuljen pred brojnim članstvom »Mosora« vrlo važno predavanje o buri, upozoravajući planinare na sve moguće opasnosti, koje može bura da prouzrokuje i preporučujući im ujedno da marljivo promatraju meteorološke pojave tokom svojih ekskurzija.

Splitsko »Novo Doba« donosi članak o ljekovitosti vrela Ljuvaca, koje izbjiga nedaleko Planin. Doma Kraljice Marije na Mosoru i kojim se opskrbљuje dom. Vrelo da je nedaleko poznato, a njegova voda da je vrlo lagana pa prema najnovoj analizi indicirana naročito za srčane, bubrežne i crijevne bolesti. Prisutnost litijevih soli znatno podiže ljekovitost vode, kojom se može služiti svaki posjetitelj planinarskog doma na Mosoru.

Kako saznajemo, podružnica namjerava tokom ove godine da još intenzivnije pristupi radu na svim gore spomenutim područjima. U tom je radu prati vrlo sklona joj splitska štampa, koja ne propušta ni jednu priliku, a da ne obavijesti javnost o uspjehu i radu naših planinara.

H. P. D. podružnica »Jankovac« u Osijeku održala je 24. I. o. god. svoju X. redovitu glavnu godišnju skupštinu. Otvarajući ovu jubilarnu skupštinu predsjednik Dr. Firinger pozdravlja prisutne i opisuje čitavi razvoj ove danas tako jakе podružnice, prikazujući sve njezine uspjehе. Poziva članove da svi složno porade kod priprema za proslavu 10-godišnjice podružnice. Detaljno prikazuje rad podružnice njezin tajnik M. Matović. Naročita je pažnja bila posvećena izgradnji planinarskog doma na Jankovcu, koja je vrlo dobro uspjela, tako da je svečano proslavljen posveta i otvorenje. Iscrpljivo se prikazuju svi važniji momenti tog važnog čina i iskazuje priznanje mnogima, koji su se svojim radom kod toga istakli. Slijedi prikaz rada pojedinih sekcija. Piređeno je 13 izleta. Podružnica broji 171 član. Osobiti napredak podružnice i vrlo povoljno materijalno stanje pokazuje izvještaj blagajnika V. Rennicha. Kako je odbor biran na dvije

godine, to otpada izbor odbora. Pročitan je i izvještaj upravitelja planinarskog doma na Jankovcu. Svi su izvještaji primljeni s najvećim zadovoljstvom, što dokazuje puno povjerenje članstva u vodstvo podružnice.

Časopisi

Planinski vestnik. — Glasilo Slovenskega Planinskega Društva. L j u b l j a n a.

Ožujak 1935: Poset majki Kočni (J. W e s t e r). — Potje in prebivalci ob Ratitovcu (Dr. R. A n d r e j k a). — Dovški Gmazovec (2440 m) od jugo-zapada (St. A l e k s i ē). — Kako smo nesli križ na Škrlatico (S. S m o l e j). — Na Olimp (M. L i p o v š e k). — Skautizem — pomoč planinstva (P. K u n a v e r). — Obzor in društvene vesti. Uz brojne slike u tekstu donosi ovaj svezak slovenskog planinarskog vjesnika još i dvije slike na umjetničkom prilogu: Grintavci od Skaručne (J. S k e r l e p) i Sv. Planina (M. F ü z y).

Rivista mensile del Club Alpino Italiano, R o m a.

Veljača 1935: Courmayeur, nel regno del M. Bianco. — Il nodo di Prusik (Gi. S t r o b e l e). — Lo »slalom« gigante alla Marmolada (Fr. D e z u l i a n). — Dalle Alpi all' Africa (A. M a n a r e s i). — L' alpinista e le valanghe (Dr. R. C a m p e l l). — Le variazioni periodiche dei ghiacciai italiani nel 1933 — XI (Prof. dr. U. M ö n t e r i n). — D'inverno, nelle Dolomiti (Avv. C. S a r t e s c h i). — Cronaca alpina. — Notiziario.

La Montagne. — Revue du Club Alpin Français. P a r i s.

Veljača 1935.: Vieilles maisons de la Bérard (A. A l l i x). — Ski de printemps. La première école française de ski de glacier (J. L e c r e n i e r). — Un - certain - jeune - homme ... (Pour ne rien dire des autres), par S a m i v e l. — Le Monte Cinto à skis (G. M a n q u a t). — Dans le Carpates Orientales. Massifs des Gorganes et le Czernahora (R. L e n o b l e). — Bibliographie. — Variétés Informations. — Réunion générale du Club Alpin Français aux Pyrénées Centrales en 1934 (J. B i l l a r d o n). — Chronique du C. A. F.

Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, M ü n c h e n.

Ožujak 1935.: Die Entwicklung des Schilaufs und der Alpenverein (Dr. W. v. S m i d t-W e l l e n b u r g). — Die Ostalpengletscher im Sommer 1934 (Dr. R. v. K l e b e l s b e r g). — Alpenflanzenschutz in Tirol vor dreihundert Jahren (Prof. O. S t o l z). — D. u. Ö. Alpenverein und Schutz der Alpentiere (Dr. O. S t e i n b ö c k). — Wann ist der Nanga Parbat am besten zu besteigen? (Dr. C. V i s s e r). — Schilauf in Afrika (W. W e s s i a k). — Einem allzu Bescheidenen (C. F. H o f m a n n). — Der erste grosse Geoplast der Ostalpen: Paul Oberlecher (Mr. F. K o r d o n). — Vereinsangelegenheiten. — Verschiedes.

Časopis Turistů. — Měsičník Klubu Českoslavenských Turistů. P r a h a.

Siječanj 1935.: Z južnoslovenskej nižiny. — Jeseníky v zimě (Dr. V. Č e r n ý). — Něco o českém lese (Dr. J. L u c e k). — Čorná Hora (J. V a l e š). — Co nacházíme v Beskydách (Ing. J. C h l e b o u n). — Nebezpečí hor v zimě (V. O n d r u š k o v á). — Svišt — rarášek tater (Fr. Palma). — Rozmanitosti.

Berg und Ski. — Zeitschrift des Alpenvereins Donauland, W i e n.

Ožujak 1935.: Bemerkungen zur Lehrweise des Skilaufes (Dr. W. B r a n d e n s t e i n). — Hochgebirge als Schauplatz für literarischen Humbug (Dr. J. B r a u n s t e i n). — Die Nanga-Parbat-Expedition 1934 (Dr. J. B.). — Nachrichten des Alpenvereins Donauland. — Alpine Literatur und Kunst.

Österreichische Alpenzeitung. — Organ des Österreichischen Alpenclubs,
Wien.

Ožujak 1935.: Klubnachrichten. — Über Mont Noir, Aiguille Noire und
Aiguille Blanche de Pétérat auf den Montblanc (F. K r o b a t h, Villach). — Die
italienische Andenexpedition 1934. — Bergfahrten in ausseralpinen Gebieten. —
Fahrtenberichte. — Vorträge und Versammlungen. — Kartenwerke. — Bücher und
Zeitschriften.

Věstník Klubu alpistů českoslov. v Praze.

Veljača 1935.: K 7. březnu 1935. — Zpráva o činnosti Klubu alpistů československých za rok 1934. — Seznam čestných a dopisujících členů Klubu alpistů československých v Praze. — Zpráva o činnosti Klubu alpistů českoslov. v Brně za dva měsíce roku 1934. — Hodnota vykomu (Ing. F. G o t t m a n n). — Zermatt (L. Š k v o r). — Samotářství ve velenorach (J. J a n e b a). — Slijede razne društvene i vanjske vijesti te pregled domaće i strane literature.

Der Gebirgsfreund. — Nachrichten der Sektion Österr. Gebirgsverein des
D. u. Öst. Alpenvereins. Wien.

Ožujak 1935.: Unser Verein im Jahre 1934. — Angelegenheiten der Sektion.
— Pored toga donosi ovaj svezak razna obavještenja o vodićima i predavanjima,
priredbama zimskog sporta i t. d. u Austriji.

Der Winter. — Amtliche Zeitschrift des Deutschen Skiverbandes. M ü n c h e n.

Ožujak 1935.: Überall Sturmrennen. — Vom Aufbruch, von Lawinen, von
Spalten und ähnlichen Dingen ... (E. H o f f m a n n). — Tatra — F. I. S. — Rennen.
— Spektiv-Komplex (E. S c h w a r z).

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi. — Monatschrift des Schweizer Alpenclub. Bern.

Ožujak 1935.: Internationale Himalaya-Expedition 1934 (G. D y h r e n f u r t h). — Berggedichte (G. M e i e r). — Bericht der ersten Matterhorn-Ersteigung von der italienischen Seite her (Abbé A m é G o r r e f). — Novembertag in den Mythen (O. T r u f m a n n). — Poncione li Vespero (B. L e g o b b e). — Au Karakoram avec l'expédition internationale 1934 (A. R o c h). — Le ski et l'alpinisme hivernal (P. S c h n a i d t). — Les Alpes et leur beauté (F. M a u l e r).

Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins (Jahrbuch).
Geleitet von H. B a r t h. Jahrgang 1934, Bd. 65. Stuttgart 1934.

Primili smo ovaj vrlo ukusno opremljeni godišnjak njemačko-austrijskog
alpinskog društva, koji pored brojnih i prekrasnih slika ne samo njemačkih planina nego i mnogih drugih evropskih i vanevropskih alpa donosi čitav niz stručnih i planinarskih članaka. Kao prilog donosi ovo izdanje i veliku kartu Zillertalskih Alpa. Za nas je napose značajan članak Dr. B. B a u e r-a i R. Hüttig-a o planinama sjevernog dijela Crne Gore.

Austria-Nachrichten. — Herausgegeben vom Alpenvereins-Zweig Austria.
Wien.

Ožujak 1935: Darf der D. u. Ö. Alpenverein zu den Sportvereinen gezählt werden. — Naturschutz im Glocknergebiet. (I. Z.) — Die Jahresversammlung des Zweiges Austria des D. u. Ö. A.-V. — Alpine Lebensbilder einiger Jubilare von 1934. — Der Tiroler Bauerbund dankt dem Alpenverein. — Verschiedene Nachrichten.

Priroda. — Popularni ilustrovani časopis Hrv. Prirod. Društva u Zagrebu.

Veljača 1935.: Živo kamenje (Dr. Z. K l a s). — Morfinizam i kokainizam (Dr. Gj. V r a n e š i ē). — »Krapinski čovjek u Lici« (Dr. J. P o l j a k). — Žalobno drveće (Dr. Z. A r n o l d). — Pabirci. — Vijesti. — Razgovori.

Lične vijesti

Vjenčanje naših članova. Iako možda malo i pokasno, ipak ne smijemo propustiti priliku, a da se ne sjetimo i onih naših planinara, koji se u ovim teškim vremenima odlučiše da stupe u bračnu vezu i osnuju svoj novi dom, slijedeći tako stalan zakon prirode. Tako se vjenčaše: g. Milivoj Benković s gđicom Đukicom Melnjak, g. Manko Behrmann sa gđicom Nevenkom Schulhof i g. Walter Jankowsky s gđicom Šteficom Regula. Čestitajući mладencima, želimo im sve najljepše u novom i zajedničkom životu!

Iz uredništva

Novi umjetnički prilozi. Uredništvo »Hrvatskog Planinara« vrlo je sretno što može da pruži svojim preplatnicima jedno novo iznenadenje. S ovim brojem započet ćemo sa izdavanjem i prilaganjem slika hrvatskih planina, izrađenih u bakrotisku i na najboljem papiru. Svaki broj će imati po dvije različite slike, tako da će svaki preplatnik moći nakon nekog vremena da sam piredi album »Hrvatskih Planina«.

Uza sve to preplata lista ostaje i dalje ista, zbog čega se nadamo da će nas još mnogi naši članovi i prijatelji počastiti svojim upisom među preplatnike.

Pretplata. Ponovno molimo sve one članove, koji su list zadržali da nam što prije pošalju pretplatu ili bar jave kartom da žele ostati našim preplatnicima. Time će nam biti znatno olakšano odašiljanje lista a uštedeni nepotrebni izdaci.

Suradnicima. Uredništvo se najtoplje zahvaljuje svima onima, koji su ga pomogli vrijednom suradnjom i poslali mu svoje veće ili manje sastave. Svi će ti članci, u koliko nisu povraćeni, već prema vremenu, kako su stigli i prema svome sadržaju izaći u »Hrvatskom Planinaru«. Neka ovo bude umjesto pojedinačne i osobne obavijesti.

Zahvala za besplatnu suradnju. Mnogi naši suradnici ne žele da prime nagradu za svoje članke nego odnosnu svotu poklanjaju u fond za podizanje i jačanje »Hrvatskog Planinara«. Tako se odrekoše svoga honorara gg. C. Bronić, U. Girometta, M. Kusijanović, Dr. V. Kušan, B. Regner. Svima takovim suradnicima neka je naša usrdna hvala.

SADRŽAJ: Pravi put (s 1 slikom), str. 97. — Dr. K. Bošnjak: Čabulja planina (sa 2 slike), str. 99. — M. T a n o d i : Sa skijama na Ravnoj Gori (sa 1 sl.), str. 107. — Borba za Himalaju (sa 1 slikom), str. 110. — Alpinizam u Bugarskoj, str. 115. — Smisao za planine i uspon na njih u 14. i 15. stoljeću, str. 117. — 1838. godine popela se prva žena na Mont Blanc, str. 118. — Gradnja Tomislavovog Doma na Medvednici (sa 4 slike), str. 119. — Društvene vijesti, str. 123. — Časopisi, str. 126. — Lične vijesti, str. 128. — Iz uredništva, str. 128.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove, dake i naučnike Din. 50.—, za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Dr. Fran Kušan, Vinogradská cesta 33/I. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar: »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.